

AUTORII ROMÂNI,
VECHÎ ȘI CONTIMPORANI

—
—
—

EDIȚIUNE ȘCOLARĂ
APROBATA DE MINISTERUL INSTRUCȚIUNII PUBLICE
ȘI AL CULTELOR.

—
—
—

A. I. ODOBESCU

MIHNEA-VODĂ, CEL RĂU
ȘI
DOAMNA CHIAJNA

SCENE ISTORICE DIN CRONICELE ROMÂNEȘCI.

—
—
—

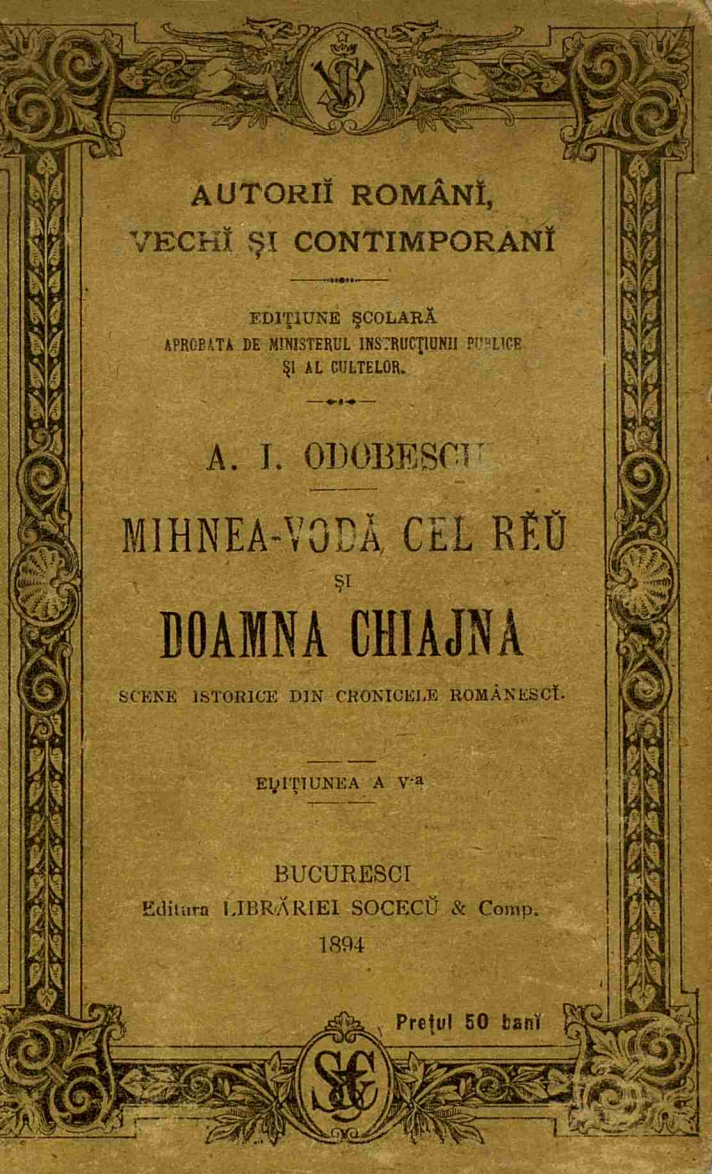
EDIȚIUNEA A V-a

—
—
—

BUCUREȘCI
Editura LIBRĂRIEI SOCECŪ & Comp.

1894

Prețul 50 bani

AUTORII ROMÂNÎ,
VECHÎ ȘI CONTIMPORANI

EDIȚIUNE ȘCOLARĂ
APROBATA DE MINISTERUL INSTRUȚIUNII PUBLICE
ȘI AL CULTELOR.

A. I. ODOBESCU

MIHNEA-VODĂ CEL RĂU

ȘI

DOAMNA CHIAJNA

SCENE ISTORICE DIN CRONICELE ROMÂNESCÎ.

EDIȚIUNEA A V-a

BUCURESCI

Editura LIBRĂRIEI SOCECŪ & Comp.

1894

REVISTA DE LITERATURĂ
ROMÂNĂ

REVISTA DE LITERATURĂ
ROMÂNĂ

REVISTA DE LITERATURĂ
ROMÂNĂ

40239.—*Stabilimentul grafic I. V. Socecă.*—*București*

REVISTA DE LITERATURĂ
ROMÂNĂ

REVISTA DE LITERATURĂ
ROMÂNĂ

REVISTA DE LITERATURĂ
ROMÂNĂ

REVISTA DE LITERATURĂ
ROMÂNĂ

REVISTA DE LITERATURĂ
ROMÂNĂ

REVISTA DE LITERATURĂ
ROMÂNĂ

MIHNEA VODĂ CEL RĂU

A. I. ODOBESCU

MIHNEA VODĂ

MIHNEA-VODĂ CEL RĂU

ȘI

DOAMNA CHIAJNA

SCENE ISTORICE DIN CRONICELE ROMÂNESCİ

Faint, illegible text from the reverse side of the page, likely bleed-through from the text of the book.

MIHNEA-VODĂ CEL RĚU

1508—1510.

MĂNESCI

I.

«Să n'aibă milă!»

Ca la două césuri cale 'n jos de Ploïesci curge apa Cricovului, care, cu miî de pîrîie ce se respiră și se 'mpreună, împestrîțeză matca sa răs-lățată și năsipósă; d'a stînga, câmpia șetă se lungesce pînă în pólele munților; d'a drépta, malul se 'nalță rîpos și acoperit cu păduri vechi și stufóse. Pe o culme mai semetă a acelei cóste sta, pe la létul 1508, cetățuîa lui Dracea Armașul din Mănesci; din zidurile ei înegrite, vederea co-prindea tótă lunca, cu bordeiele și coșarele țără-nesci răsipite prin tufișe și bălării; mai departe turnurile bisericeî din Têrșor, pe care o zidise,

cu vre-o câți-va ani mai 'nainte, Vladislav Vodă, ce chiar într'însa, țice Cronica, «aū perit de sabie»; și în fund de tot, plăurile aburóse ale Câmpineii și ale Brézei.

Într'o ți norósă de primăvéră, puțin în urma Pascilor, crivățul sufla ıute și 'nghiățat din fundul văilor, iar jalnicele sale gemete aduceau de departe, împreună cu frémetul bėtrânilor stejari, chiolele de vėnătóre ale bătėiașilor și lătrătura chelălăită a copoilor; căci departe, tocmai în valea Comanacului, Mihnea, fiul Armașului, se desfăta vėnând ferele sėlbaticе, dupe obiceiul boieresc de pe atunci, când stėpănul, pentru a sa mulțumire, ridică de prin sate toți vecinii cu glóta, de rėmăneau țerinele nearate și ogórele pustii.

Un glas de buciım s'auđi d'odată sunând tare din cetățuie, și vėnătorii, deșteptați din sgomotósa și sėlbatica lor beție, printr'acea grea și pacinică chiămare, se întórseră cu larmă spre casă, unii purtând pe umeri dobitocele ucise, atėrnate pe bėrne, alții ducėnd cānii de sgarde și curuii în lănțușe. În fruntea lor mergeau cālări, cu frėul legat de oblānc, Mihnea și feciorul sėu, Mircea Ciobanul; tatăl, om matur și vėrtos, avea scrise

Vecinii = țeranii robii.

pe fața sa përosă și posomorită și 'n ochii săi arđoi și 'ncruntați, strășnicia caracterului său ; băiétul, abia eșit din copilărie, vëdea o fire și mai sëlbatică, care-î și meritase porecla de «*Cïoban*».

Amëndouï purtau cïobóte de pele grósă pënë la genunchi, poturi de dimie albă, un cojoc scurt de óie négră cu glugă la spate și chimir cu oțele ; la gât aveau grumăjer rotund de zale de fer și 'n cap o țurcă flocósă, adusă la o parte ; la brëu, satir și jungher. Unii din vënătorii pedestri purtau șănețe, cei-l'alți, arcuri și săgeți. Ast-fel pășea cëta înainte și înoptase bine când ajunse în curtea cetății.

— «Descalică mai în grabă și sui-te 'ncó ;» — strigă lui Mihnea, din capul scărei și cu glasul năbușit de lacrimi, o femeie cam trupeșă ce nu-î puteaî đice nici tënără, nici frumósă, — «boie. «rul socru, bïet, trage ca să 'și dea sufletul și «mereu cere de domnia-ta».

— «Iată-më 'ndată», și Mihnea descălicase, urcase îngusta și dirépta scară de pétră, și, prin tinde întunecóse, mergea la odaia tatălui său.

Când deschise mica ușă de brad, el zări pe bërânul Armaș uscat și galbin, cu fruntea pleșuvă,

Șăneață = pușcă. În vechime *pușcă* se chăma tunul. — *Dirépta* = drépta.

cu barba albă, zăcând lungit pe spate pe o velință albă, în căpătêiul unui pat ce ținea d'o parte tótă întinderea odăii. Alături ardea o făclie de cêră galbină, și un bîet călugêr bogonisea pe slovenesce, dar cu glas slab, rușele agoniei; în pãrete o mică candelă lumină o vechie troiță de lemn și mai încolo pe ziduri staū rînduite, peste un zãblêū vêrgat, arme de tot felul, coifurî, zale de fer, tuîurî, iatagane trunchiete și dispuîeri luate de pe la dușmanii învinși. O singurã armă, o ghîógă de fer țintuită, mare și grea, buzduganul însușit slujbei de Armaș-mare, sta aședată pe velința flocósă d'a drépta bolnavului și mâna'î osósă dar slăbită, printr'o mișcare spasmodică a nervilor, căta încă s'o ridice.

Când Mihnea intră în odaie, ochii unchiășului, afundați sub cercul albit al sprîncenelor, clipiră ca o candelă ce móre și buzele-î vinețite șoptiră tremurând aceste cuvinte:

— «Fêtul meu! . . . fă inimă viteză! . . . nu «te lăsa! . . . fî stêlp țépăn casiî nóstre și nu «'ngădui să cađă bîetă moșie părintéscă pe mâna «Oltenilor, p'a Basarabescilor; — (trăsni 'î-ar Domnul

Troiță = icónă cu douê oblóne lăturașe, și acelea zugrăvite cu sînși. — *Tuîurî* = stêgurî formate dintr'o códă de cal. — *Ghîógă* = măclucă de fer cu ținte. — *Armaș* = Căpetenia poliției și a închisorilor. — *Moșia* = Țera, patria.

«din senin!) — c'ăşa avem noi lăsat cu blăstem
«de la moşi strămoşi: pace şi răgaz să n'avem
«cu némul lor cel urgisit . . . De-ţi va da Domnul
«Dumnezeu putere şi tărie, să nu cruţi, să n'aibă
«milă, că nici de tine nimeni nu va avé milă, când
«te vor vedé înfrânt şi ticăit . . . Mâna mea s'a
«muţat, . . . nu măi póte ridica buzduganul ăsta,
«vechíul meú tovarăş, bunul meú prietin; . . . Iea-l
«acuma tu în mânele tale şi próscă să faci, când
«veí isbi cu dînsul în duşmanií noştri . . . Să n'aibă
«milă! . . . »

Glasul i se curmă; ca un fior i se strecură prin tot trupul şi rămase încleştat . . . Atunci, în mijlocul acelei tăceri de spaímă, prin care trecea suflarea morţii, în loc de sunetul cuvios al clopotelor, se aude o zîngănitură înfundată de cătuşe şi de lanţuri. Erau bieţii veciní robiţi şi puşi în fére de răposatul Armaş, care zăceau aruncaţi în fundul pivniţelor cetăţuii sale şi acum, în mijlocul nopţii, îşi scuturaú durerósele lor lanţuri.

Apoi totul intră în tăcere; prin odăi abia se audea ceva suspinuri de femeí şi p'afară văietarea viforósă a crivşului. Întunericul domnea preste tot.

Deodată însă începură a se deosebi tropote de cai şi curénd dupe aceia câţi-va călăreţi bă-

Ticăit = nenorocit, slab, neputincşos. — *Próscă* = gaură, spăr-tură, bortă.

teaă tare cu paloșele în pörtă. Stoïca, om vechiu al casii, deschise oblonul, scóse capul pe o îngustă ferestruie și întrebă : — «Cine e?»

— «Ómenï bunï!» — răspunseră d'afară.

— «Ce cătați așa înoptat pe la casele creștinilor?»

— «Sîntem de la Domnie, noi, boïerï ai țerii și venim să ne închinăm noului Domn ales de obște, lui Mihnea-Vodă.» — La aceste cuvinte neașteptate, Stoïca deschise pörtă și boïerïi descălicând, merseră pêně la Mihnea, îi sărutară mâna cu smerenie, iar cel mai bătrân dintre dînșii grăi într'astfel :

— «Anï mulți întru noroc și fericire urăm Mării Tale! aflatu-vei din svonul și jalea obștii că s'a pristăvit fericitul Domn și bun creștin Radu-Vodă, iar norodul, cerënd cu o glăsuire ca să îi fii Măria Ta sprijin și părinte, boïerïi țerii te-aă ales ca să urmezï răposatului în Domnie, și pe noi, supusele Mării Tale slugi, ne-aă trămis ca să te rugăm din partea tuturor în de obște, să priimescï volnic și bucuros acéstă sarcină. — Decï fie-ți, Dómne, milă de moșie și nu o lăsa în prada hrăpitorilor care de tóte părțile pohtesc la dînsa ca să o strice și să o jăfuiască. La

S'a pristăvit = a murit, a răposat. — *Pohtesc* = poftesc, privesc cu lăcomie.

«Măria Ta alérgă toți cu nădejdea, ca puii la «cloșcă. Nu-î lepăda; îndură-te, Dómnne, de pă-
«mênteniî Mării Tale și le deschide aripă de apă-
«rare!»

Mihnea stăpîni în sine-și bucuria, mulțumi cu sânge rece boșerilor și îndată porunci să i se gătescă cai de plecare.

La revărsatul zorilor, Mihnea cu fiul său și cu Stoica, boșeriî trămîși în solie și căți-va călărași se porniră pe drumul Curții de Argeș.

Buna jupaniță Smaranda, acum Dómnă a țerii Românesci, rămase cu slujitoriî și femeile sale ca să 'ngrópe a doua-đi pe bêtânul Dracea, Armașul din Mănesci, la mănăstirea Têrșorul.

CURTEA DE ARGES

II.

«Nu'î așa c'avuțiile 'să
amăgitoare? . . .»

Să aflăm acuma prin care împrejurări, această cinste nevisată se dete lui Mihnea.

Radu-Vodă, căđend sub grea afurisanie și urgie

Jupan și *Jupaniță* erau titlurile ce se dau boșerilor și soțiilor lor.

a patriarhului Nifon, se răpusesese de o gróznică și cumplită bólă, și cu tótă cinstea Voïvoșilor, se îngropase la mănăstirea sa din Dél. Fratele lui, Vlăduță, era încă pré tēner ca să țiea cârma țării; boierii de tóte părțile umblău cu zavistiî care de care s'apuce domnia; Basarabiî, care mai erau și Banî moștenî ai Craïovii, voiau să așeđe pentru vecie némul lor pe scaunul domnesc; dar ei erau Oltenî și boierilor de dincóce nu le plăcea a fi mai prejos. Însă sila d'a ține țera în vrăjbi îndelungate și mai ales temerea d'a vedé viind Domn de la Vladislav, Craïul Ungariei, care, prin solul său Emeric de Joborg, făgăduia neîncetat boierilor că le va trămite pe Danciul, fiul lui Țepeș-Vodă, carele trăia în Ungaria la graful Zapolia, și care negreșit ar fi închinat țera protecto- rului său, în sfârșit și frica Turcilor ce amenințau necontentit d'a năvăli preste Români, făcură pe boierii ca s'alégă dintre dânșii pe cel care, prin firea sa mai seméță, se părea că va fi cel mai vitez apărător al țării: acesta fu boierul Mihnea, fiul Draciî Armașului din Mănesci.

Iată dar pricina pentru care 'l vom găsi câte- va țile dupe mórtea tatălui său, în curtea domnescă de la Argeș; însă nu va mai fi aci asprul vê-

nător cu cojoc de óie. Ađi Mihnea a 'mbrăcat chepenég de catifé roşie cu céprazurí şi cu bumbí de aur, cíóreci albí tiviţi cu găitane de fir, cisme cu pintení poleiţi ş'un gugíuman de samur cu surgucíu de petre scumpe. Astfel se coboară el cu alaíu din curţile domnescí, pêně'n vale la biserica, pe care Radu Negru Vodă o lucrase cu mare meşteşug, împestríţând cărămiđile şi scobind florí în pétră.

La uşa bisericii îl întěmpiná mitropolitul Maxim cu maí mulţi archierei, purtând Crucea şi Evanghelia pe care Domnul le sărută cu multă cucerie; la urmă merse de 'ngenuchie drept la uşa din mijloc a altarului, íşí rezimă capul gol de sântul préstol, iar mitropolitul, puindu'í omoforul pe cap, îi citi cu glas măreţ rugăciunile de încoronare ale împěraţilor bizantiní şi'í unse fruntea cu sântul mir.

Sculându-se, Mihnea sărută préstolul şi icóna Adormirei Maícei Domnului ce sta pe iconostasul din drepta, ca hram al mănăstirii şi, viind în mijlocul bisericii, mitropolitul îi puse pe cap coróna Voivođilor şi'í dete în mână spata şi buzduganul domnesc, ce le ducea pe o perină roşie, ma-

Chepeneag = Haína de gală, strínsă pe trup. — *Gugíuman* = căciulă înaltă, purtată numai de Domnitor şi de boşeríí ceí marí.
— *Alaíu* = escortă pompósă. — *Omofor* = patrahirul arhiepiscopál.

rele Spătar. Atunci pré-sântul părinte, împreună cu marele Postelnic îl duseră de subțiori pêne la strana poleită ce se 'nălța pe trei trepte la drépta în biserică, purtând pajerea țerei săpată în lemn. Când se urcă noul Domn p'acel scaun bogat, cântăreții glăsură rugăciunea : « *Tebe Boga hvalim !* » și óstea de afară slobođi puscile și sănețele cu chiote de bucurie și începură a suna din tobe, din pauce, din trîmbițe și din surle.

Toți boierii sta rînduiți și ascultaū liturgia. Când se sfârși dumnezeésca slujbă, Mihnea eși din biserică, îmbracă în tindă caftanul alb cu guler de samur, încinse paloșul și încălecă pe un armăsar cu harșa de fir și cu zăbale suflatare cu aur. Atunci se porni alaiul îndērēt la curțile domnesci.

În cap mergeaū, ca să deschidă drumul, Dobanții cu gîrbace și Vênătorii de plău și de Olt cu lungi sănețe ; în urma lor veniau Roșiorii și Verđisorii călări, despărțiți în căpităni, fiecare cu stégul ei, purtând mintene roșii și verđi ; apoi caii domnesci, acoperiți cu grele harșale de

Spătar = căpetenia oștilor. — *Postelnic* = boierul însărcinat cu introducerea și prezentările în ceremoniile curții domnesci. — *Tebe Boga hvalim !* = Pe tine te lăudăm Dómne ! (pe slavonesce). — *Pauce* = țimbale. — *Surle* = flușere cu sunet ascuțit, (*sifre*, pe franțuzesce). — *Caftan* = haînă sau măi bine manta largă de gală. — *Harșa* = învelitórea șelei.

fir și de mătăsurî; îndată dupe aceștia, Mihnea însoțit de patru vitejî Ferentariî cu lăncile po-
leite 'n vîrf și la mînere, și urmat de boïeriî
de taină, cu Vătașii, Aprođii, Armășeiî și Lip-
caniî lor. Apoî urmau Copii de casă, toți feciori
de boïeri, îmbrăcați cu șavanele și cu cabanițe
de felurite stofe scumpe, avînd mari podóbe și fo-
fése la cai; ei și cu Aprođii purtau sângécul
séu stégul cel mare și două tuîuri turcescî date
de la împărăție. Dupe dînșii veniau Lefegiiî cu
haîne galbene, Simeniî și Scutelniciiî pedestriî;
apoî glóta boïerilor mazilî și boïernașilor, iar la
sfêrșitul tuturilor cetelor, o grămădire amestecată
de slugi boïerescî, de orășeni, de neguțători și
de săteni.

Alaiul se opri în curțile domnescî; Mihnea des-
călică, trecu printre boïeriî rînduiți în înduoit
șirég, intră în sala mare a spătăriei și se urcă
pe tronul domnesc, scoțînd coróna din cap,
drept semn de jale pentru tătăně-séu ca murise.

Marele Postelnic sta în picióre la drépta lui.

Maî ântěi veni mitropolitul Maxim ca să'î sărute
mâna și'î rosti câte-va cuvinte de urare în limba

Șavanele = un fel de căciule de postav. — *Cabanițe* = haîne
maî largi îmblănite. — *Fofése* = funde, pompóne. — *Sângécul* =
stégul principal al Domniei. — *Mazilî* = boïeriî care nu erau
în serviciul activ. — *Sala spătăriei* = sala tronului.

sêrbescă. Călugărul Maxim fusese trâmisi de Craiul Ungariei că să împăciuească pe Radu-Vodă cu Bogdan, Domnul Moldovii, și de atunci, deși era sêrb de nēm, rămăsese ca mitropolit în țeră. Mihnea rēspunse pe scurt că'î pare rēu unde nu se pot înțelege d'a dreptul, și părintele, întorcându-se spre norod, îi dete obicînuita bine-cuvēntare.

Dupe dînsul înaintă un boier bētrân; Postelnicul, vorbind către Domn, îi spuse;

— «Sluga Mării Tale, Pêrvu Vornicul Basarab sărută pōla Mării Tale».

— «Te afli zdravēn, jupan Pêrvule? — întrebă Mihnea cu un zîmbet de bunătate prefăcut și amăgitor.

— «Slavă Domnului, Măria Ta; ne ținem și «noî cum putem».

— «Dar neîca Barbu, cum trăiesce? Nu'l vēd p'aicî».

— «E șeșdător la dregătoriă, Măria Ta, în Craiova».

— «Bine face. Eî, märe boieri domnia - vōs-
«tră», — și se el aruncându'și ochii asupra glōtei, —
«să fie în țera Românescă mulți bărbați de trēbă
«și cu temeî, precum sūnt aceștia, (vrēnd să în-
«semneze pe Basarăbesci), în frica lui Dumneșeu,
«vē șic c'ar fi blagoslovenie cercesă!... — Spu-

Vornic = boierul însărcinat cu administrațiunea supremă a țerei.

«ne'mi, jupan Pêrvule, pare-mi-se c'aveai mai mulți
«prunci?»

— «Cu adevăr, am trei feciori, Măria Ta, ș'aũ
«crescut flăcăi mari.»

— «Apoi să le facem de căpêtêi; să'i însurăm.
«Ce nu'i arăți și noă ca să'i cunoșcem?»

— «Nu știu cum să dovedesc Mării Tale mul-
«țumită pentru atâta milă și cinste ce dai casii
«mele.»

— «La boieri vrednici tóte se cad, jupan Vornice!»
Atunci trei tineri, între 15 și 25 de ani, cu
mêndre și drăgălașe chipuri veniră să sărute mâna
domnescă.

— «Acesta e fiul meu Ilie, pe care am so-
«cotit peste puțin să'l căsătoresc», — și se bêtrenu
boier, în ochii căruia se citea bucuria unui părinte.

— «Să fie Comis-mare în țilele mele și voiu să'i
«fiu nun.»

— «Acestă-l-alt — adaoșe Pêrvu, — e fiul meu
«Négu care a învățat multă carte de la fericitul
«patriarh Nifon.»

— «Să'mi fie mie Logofêt de aprópe».
Tênerul, închinându-se adînc la Mihnea, îl rugă,
drept har, să'i lase vătășia de Vênători.

Comis = boier însărcinat cu îngrijirea grajdurilor domnesci. —
Logofêt = secretar. — *Har* = favóre. — *Vătășia de vênători* = dre-
gătorie ostășescă, căpetenie peste oștile de plăeși.

— «M'am deprins cu dînșii și ei cu mine, ca «trup cu suflet, Măria Ta», — și se el cu glas neted și hotărît.

— «Fie'ți pe plac», — răspuse Mihnea în nemărginita sa milostivire.

— «Acesta e cel mai mic al meu fecior, Dragomir».

— «Voiu chiar de ađi să'l număr printre Copii mei de casă».

Tatăl și toți trei feciorii se 'nchinară lui Vodă și Postelnicul începu a numi pe cei-l-alți boșeri.

Ceremonia se sfârși și totă boșerimea rămase încântată de noul stăpînitor: fie-căruia îi dase seú îi făgăduise un os de ros.

— «Dumnezeú să'î dea an' mulți de viață și de domnie!» — și cea fie-care eșind din pragul domnesc.

* * *

*

Nu trecu mult timp și sosi vremea să se facă nunta lui Ilie, feciorul Vornicului Pêrvu Basarab cu Ilinca, fica lui Radu Spătarul din Albesci. —

În ziua aceia curtea domnescă se 'mpodobi ca de o sərbătore, și 'ntr'adevăr vrednici erau amênduoï logodnicii de asemené podóbă. Amênduoï tineri, frumoși și bogați, se păreau meniți pentru o desăvêșită norocire. Când tînăra fecioră se

arătată cu concîul semănat cu diamanturi, cu aburosul zovon de filaliu, cu auritul vël de betelă rësflat pe un biniş de sevaiu alb, cu grumazul acoperit cu şiruri de mărăgărire şi cu cununia de flori pe frunte, ar fi dis orî-cine că vede icóna cea mai smerită a Pururei-Fecióre.

Acea frumuseţe pëtrunse pe toţi, iar mai cu sémă pe Mihnea, în a căruî inimă deşteptă patima cea mai ferósă şi mai neruşinată.

Nunta se făcu însë cu veselie; covorul pe care staü miriî la cununie era semănat cu galbinî veneticî; de tóte părţile prin odăi ploaü, pentru boieri, zaharicale, iar în curte, pentru norod, banî mërunţi de argint şi de aramă cu mărcele Banului Barbu Basarab şi Mihnei-Voevodul. La masă, ginerile şedu la drépta lui Vodă, şi purtă în cap gugüman domnesc; dupe cină boieri şi jupaniţe se prinseră în horă, şi când veni césul de a se sparge cheful, un slujitoi de sub masă începu să cânte ca cocoşul ca să vestéscă că se aprópie ziua.

Toţi se întórseră pe la casele lor cu făcliî şi cu

Conciu = un fel de cunună pusă pe creştetul capului. — *Zovon* = vël de mirésă. — *Filaliu* = stofă străvechie. — *Biniş* = rochie lungă cam strînsă pe corp. — *Sevaiu* = stofă grea de matasă. — *Galbenî veneticî* = monedă de aur din Veneţia. — *Banul* = guvernatorul suprem al Olteniei.

masalale, toți veseli, mulțumiți, dar nimeni mai mult decât tinerii însurați.

Însă abia intrase ginerile în odaia făgăduinții, cumpărând cu cai și cu arme această dorită plăcere de la frații și de la rudele miresei, ce stău la ușă și 'l opreau d'a intra, abia avuse vreme, în dulcea lor grăbire, să stingă candela, când nisce tâlhari, pătundând pe furiș într'acel cuib de fericire, sugrumară în pat pe Ilie și luară cu sine trupul mortului, pe mireasa leșinată și toate sculele ce erau răsipite prin odaie.

A doua-zi spaîma și jalea erau scrise pe toate fețele; nimeni nu scia ce să dică, ce să gândească; Mihnea singur simțea în sine-și, nu mustrarea unui cuget de om, ci mulțumirea unei inimii de fereă sălbatică ce 'și a îndestulat patima uricîosă.

Unii boieri șopteau într'adevăr, dar pe ascuns și numai acasă la Vornicul Pêrvu, cum că s'ar fi zărit într'acea noapte omenii d'ai lui Stoica, credinciosul lui Vodă, ce acum ajunsese Logofet mare, strecurându-se pe sub cumpăt în casele răposatului Ilie Comisul, c'acest omor nu s'ar fi făcut numai ca să prade bogățiile lui, în sfârșit că ar fi găsit a doua-zi Cămărășei bobe de mărgăritar răsipite chiar prin odaia lui Vodă, de unde un om tiptil sco-

Pe sub cumpăt = pe ascuns, pe furiș. — *Cămărășei* = servitoriî camerei domnesci.

sese, când se crăpa de diuă, un trup învelit într'o rasă.

Aceste vorbe ajunseră pênă la urechile lui Mihnea și puțin dupe aceia el pofți la masă pre câți au-
dise c'ar fi grăit așa.

La ospet, Mihnea se arată fôrte mîhnit pentru
perderea unui așa bun și tînăr slujbaș ca Ilie.
Când Cuparul îi aduse potirul de aur din care
bea Domniî și când Păhărniceii dreseră pe la toți
prin pahare, Mihnea se sculă, închină drept mul-
țumită pentru darul și mila dumnezeiască și rosti
cu glas întristat, un cuvânt în care arată cum că
«tôte sunt trecetóre pe pămênt: tinerețe, pricop-
«sélă, sănătate, frumusețe și slavă, tôte daruri
«ale Pronii; cum că se scutură ca frunțele tôte
«bunurile câte ni le dăruiesce pentru o și, mi-
«lostivirea cerescă; dar mai vêrtos cum n'or să
«fie zadarnice și amăgitóre, averile și bogățiile
«care le agonisim noi muritorii și care ne vin de
«la zadarnica omenire?»

Auđind aceste înțelepte și tânguiose cugetări,
bêtrânul Pêrvu lăcrima, iar ceîl-alți boierii staū
pe gînduri, obidiți, și câte-odată diceau, dând
din cap: «Adevêrat c'asa este!»

Cuparul = servitorul care turna de bêt numai Domnitorului.

— *Păhărniceii* = servitorii care turnau de bêt óspeților Domniei.

— *Dreseră prin pahare* = umplură paharele cu vin. — *Pronia* =
provedința.

Acéstă tăcere fu întreruptă de Medelnicerii ce aduseră pe masă, în sahan de argint, un morman de pilaf alb și fumegos.

— «Pohtiți, luați, boșeri!» — le șise Domnul și fie-care pe rînd turnă cu lingura din sahan; însă abia apucaseră să ıea în gură și s'amestece când toți, strâmbându-se ca de durere de măsele, aduseră mîna la gură și 'și scuipară pe tipsii dinții lor împreună cu bóbe de mărgăritar. Unii de durere umblău să se scóle de la masă.

— «Stați pe la locuri, boșeri!» — strigă atunci Mihnea cu glas tare. — «Ci, nu vè zăticniți din gustare! Fie-vè acésta numai pildă la șisele mele «de adinéori ce le-ați încuviințat cu gîndul și cu «graiful; fie-vè drept învêțatură, ca nu dóră cum-va «să pohtiți la bogății ca la vre un bine mare. Is-«pitele lumii sînt multe și de tot felul, dar nu «sînt spre folosul omului; averea adimenesce pe «om, ș'apoı il scârbesce; așa și bobul de mărgă-«ritar e mai mare și mai cu preț decăt bobul de «orez, dar sparge dinții. Ast-fel cuget eú în mine «și drept aceia am vrut să aibă și boșerii mei do-«vadă plăzmută, ca nu dóră cum-va vre-odată, să «spună vre un bîrfitor, — lumea e plină de ómeni

Medelnicerii = servitorii care aduceau bucatele pe masa domnescă. — *Nu vè zăticniți* = nu vè opriți.

«răi!—că am pohtit eū la dobândi.. Eī! spuneți
«acuma, boierī domnia-vóstră, nu'ī așa că avuțiile
«sūnt amăgitoare?»

Și la aceste din urmă cuvinte un zîmbet batjocoritor i se juca pe buze, iar Logofătul Stoica, rîdînd înghesuit de strâmbările bîeților știrbiți, se mira în gura mare cum de nu i s'a întemplat și lui să dea peste un bob de mîrgăritar în pilaf, și cu o slugarnică viclenie făcea mare haz de gluma înrăutățită a stăpînului său.

Cu atâta se sfērși ospetul, dar Mihnea pricepu că sfiela intrase în inimele boierilor și că prepusurile se schimbaseră în siguranțe, la ochi Pêrvulescilor! Decī, înainte chīar d'a fi ochit, el trebuia să dea lovirea cea grea. Hotărîrea o luase, dar îi lipseau mijlocele; Basarabiī erau împrăștiați prin tótă țera; eī îl înconjuraū pêne și'n palat; de aceia, în casa sa, se temea tiranul de a cere sfat chīar de la credinciosul său Stoica, ca nu cumva, auđindu-se vorbele lor, să prevestescă cine-va pe Banoveți. Îi trebuia ânsă neapêrat un om ca să întindă lațurile și să pună cursele în lucrare.

* * *

Într'o ȃi, stînd cu Logofătul în odaie, de-odată el chīamă un fustaș de la perdea :

Banoveți = familia Banului Craioveī, adecă Basarabiī.

— «Să céră Dómnei»,—îi dîse,—«chiăile de la «pivniță și să'mî deschidă».

Fustașul plecă să 'mplinască porunca, și Domnul cu Stoïca coborîră în beciurile boltite ale palatului.

Dupe ce intră, Mihnea porunci pivnicerilor să éasă și să'l lase singur cu Logofétul; ânsé din întêmplare Dragomir, fiul Pêrvului, ce de curênd intrase printre Copiîi de casă aî curții și de curiositate copilărescă se coborîse cu chiălariî în pivniță, fiindu'î témă de dojana lui Vodă, se ascunse încet și pe furiș în fundul unei buți góle, și de acolo, tremurând de gróză, el putu să audă următórea vorbire :

— «Sciî, Stoïco, de ce te-am adus aici?»

— «Ascult, Măria Ta.»

— «Pe sus în case nu'ți dă nimenî pas să vorbescî cevași în taină; pare-că staû păreții și trag «cu urechia.»

— «Așa, Măria Ta; mă mir cine a putut bănuî adevêrul despre mórtea lui Ilie și despre cele ce «s'aû petrecut cu mirésa lui, care—Dumneđeû s'o «îerte!—a și murit acum pe mânele măicilor.»

— «Pecat de dînsa, că era gingașă și voînică «muîere; ca o balauróică mi se sumeția împo- «trivă...»

Fustaș = ostașul care păzea cu *fusta* saû sulița la intrarea camereî domnescî.

— «Ei! veđi, Dómnne, tóte acelea le spune a-
«cuma lumea întocmai precum s'au petrecut; de
«aceia bine faci să te feresci.»

— «Apoi dóră că nu o fi blăstem ca și d'aceia
«de sub pământ, să iesa svon de ceia ce vom
«chibzui. Ascultă-mă tu bine; veđi că nu mai e
«de dus mult cu Craïovenii; au prins de veste de
«tóte, și ca copoii, aduľmecă orice mișcare a dom-
«niei. Ei! pêne aci! am obosit tot înghițindu'mi
«amarul; sânt sätul de atäta fățarie! Voiu în
«sfârșit să'mi ridic piatra dupe inimă, să mă mântuï
«cu totul de dînșii.»

— «Măria Ta ești Domn și ai tótă puterea;
«poruncesce, ce să facem?»

— «Sa găsim, Stoico, un mijloc d'ai pune pe
«toți d'odată la mână și atunci nici pruncul din
«mumă să nu scape!... Aoleu, ném blestemat de
«Basarabi! căci nu te ivesci acum colé sub palma
«mea ca să te strivesc ca p'acéstă jiganie!» — și
mâna lui turti cu furie pe fundul unui butoiu un
păiejen ce'si urđia în ticnä itele sale.

— «Banul Barbu n'a mai venit la curte;» —
adaose Stoica dus pe gânduri, — «se vede că se
«teme de ceva... Neagu a trecut cu Vênătorii săi
«peste Olt; nici asta nu e semn bun.—Sciï ce!...
«Măria Ta să le scrii pohtindu'i cu politică la
«scaunul Domniei, iar cărțile să le dăm în mâni

«de ómenī zdravenī care să nu'ī slăbéscă din ve-
«dere. D'or veni de bună-voīe, îi prindem cu tot
«nemetul lor aici; iar dacă vor simți ceva ș'or
«vrea să pribegéscă, atunci mesitiī Mării Tale îi
«vor aduce ferecați. Cât despre Pêrvu și copilul
«sëu îi avem mai aprópe și se pot lesne priveghīa.»

— «Bine le-ai gândit tu; mâne să'mī faci carte
«căt-re Barbu și poruncă de învêrtejire Neaguluī;
«să rînduīescī ómenī ca să nu scape din ochī pe
«Pêrvu. Tóte să fie puse pêně mâne la cale și
«Dómne ajută! Când m'oīu vedé scăpat și de o-
«drasla asta de Oltenī blăstemați, o să mi se mai
«veseléscă inima în mine. Acum chīamă pe piv-
«nicerī și să le bem aldămașul... Noroc bun, măre
«bădiță!»

— «Să'tī fie de bine, Mării Tale!»

Pivnicerīi și butariī se coborîră sub boltă.

— «Eī! fețiī mei» — le șise Mihnea, — «să trăiți!
«bună trébă 'mī-ați lucrat voi aicea; tóte'sū traī-
«nice și curate; părețiī spoīți; pe jos e așternut
«năsip neted și mărunt; buțile staū bine înțepenite
«pe chezașiī lor; tocitorile sūnt așeđate frumos
«pe căpětīie. Acum să vė vedem și vinurile! Ia
«trageți-mī încoa câte o cinđecă de la cep.»

Nemet = ném, familie (expresiune desprețuito-re). — *Să pribegéscă* = să fugă în altă țéră, să se expatrieze. — *Învêrtejire* = întórcere. — *Chezașiī* = bérnele pe care se așeđă buțile în pivniță.

Și Mihnea mergea și gusta din bute în bute vinurile de la Délul-Mare, de la Drăgășani, de la Săcuieni, de la Gréca, pelinurile stifoșe și profire, țuica de prune și de drojdi, rachiurile de sachiz și de anason, din Chipru și din Anadol. Când ajunsese spre fundul întunecos al bolții, întrebă :

— «Dar colo 'n fund ce e :

— «Ia ! sînt nisce buți góle, să trăiescî Măria Ta ! dar iaca mai încóce un butoiaș de vin de Drăgășani, tocmai de când cu Laïotă Basarab. «Ce mai vin ! să trăiescî Măria Ta ; par'că beî «mîere și ți s'aprinde foc la inimă».

— «Ado 'n cóce ; pune pîlnia mare și tórnă «cu vedrița ca să bem norocul lui Laïotă și al né-
«mului seú de Basarab !» și asvêrlind pe gît un pahar de vin chihlibariú, rînji ca cănele când vede că i se gătesce prada.

Logofétul Stoïca nu apucase încă să tórne pe hârtie ieroglificele sale pisaniï, când copilul Dragomir, spăimêntat de cele ce auđise din fundul buții, alergă la casa tătâne-seú și-î destăinuî planurile tiranului. Pêně 'nserat Pêrvu își rădicase casa ca să pribegéscă și duoï lipcani de olac se tră-miseră cu acéstă veste Banului și Vătafului Neagu.

Ieroglificele = complicate, grele de descifrat. — *Pisaniï* = scrieri, scrisori. — *Lipcan de olac* = curier de poștie.

Tot némul Basarabilor, pêně să nu prinđă Domnul de veste, trecuse Dunărea și ducea jăluirile sale la Pórta Sultanului.

Mihnea, vędęnd că acei boieri aũ întâmpinat rės-bunarea sa, își înmuie turbarea în fel de fel de cruđimĩ: porunci să se sfărıme pêně la pământ tóte casele și tóte bisericile lor, pe unde se vor fi aflând, în Curtea de Argeș, în Têrgoviște, în Craiova, în Brâncovenĩ; pe slujitorii și pe preoții lor îi căzni și la urmă, închidędu'ı pe toți în mănăstirea Bistriții, ce era clădită chıar de Banul Barbu Basarab, îi dete foc de arseră toți într'ınsa.

De ațuncı înainte tiranul, lepădând orı-ce vël de ațarie, începu a face rętățile pe față. Pe boieri îi omora; avuțiile le lua; soțiile și ficele le necinstea; dăjdiı multe punea asupra țerii. Pe mitropolitul Maxim ce sta împotrivă la neleguirile sale, necutezând a'l ucide, îl depărtă, dându'ı solie la curtea lui Vladislav, Craul Ungariei.

În urma plecării mitropolitului, el batjocori pe o nepótă a lui, și fratele acesteia, un sêrb anume Dumitru Iacșăg, își scăpă țilele fugind în Ardél, unde așteptă cėsul rėsbnării.

Se vede dar că Mihnea urma vieța sa de desfrânare atât cu jupanițele boierilor curtenĩ, cât și cu femeile dupe afară, și tóte aceste se petreceau subt ochii Dómnei Smarande, care, stăruind tótă

dia la furcă și la răsboiu, la cămară și la jicniță, păzind praznicele și posturile, spovedindu-se și făcând mereu la mătăniș, trecea toate cu vederea și trăia o viață de găzdoie harnică și de bună creștină.

În anii domniei lui Mihnea-Vodă se căsătorii și fiul său Mircea și luă de soție pe fata lui Rareș-Vodă de la Moldova, anume Domnița Chiajna.

Ast-fel trăia la culmea puterii și a măririi, familia răposatului Dracea Armașul și nu prevedea grópa ce sta căscată dinainte'î; ast-fel și lupul cu puil săi pustiéză codrii fără d'a bănuî lațul ce'î va înstruna într'o ți pe toți.

COTMENA

III.

«Fuga e rușinóșă . . .
dar e sănătóșă»

Un an și jumătate trecuse de când Mihnea ținea cârma țerii și boșerii pribegî, Basarabiî și alțiî câți putuse să scape din mânilé tiranului,— dupe multe și anevoióse rugăminte, dobîndise însfêșit ajutor de la Împêrăția turcésă. Sultanul Baiazit

Ficniță = grânar.

dase poruncă pașii de la Dunăre ca să intre cu oștire în Țéra Românéscă și să așede în scaunul Domniei pe Vlad cel ténér séu Vlăduță, fratele réposatului Radu-Vodă.

Deci, în tómnă anului 1509, trei pîlcuři de óste turcéscă sta gata să trecă Dunărea, din care unul, sub poruncile lui Neagoe Basarab, răsbi mai 'nainte de cele-lalte în Oltenia și acolo se adaoase cu Panduri și cu Vénătorii ce veneau cu bucurie să se închine la vechia lor căpetenie.

Tóte acestea se auđise, dar nu lămurite, la curtea lui Mihnea și Domnul socoti de folos a trămite în cercetare preste Olt pe fiul séu Mircea, cu vre o câți-va Aprozii credincioși, dându'i și pe Logofétul Stoica ca să'l însoțescă.

Mircea, teméndu-se a merge d'a dreptul în Rômnicul Vâlcei și ne voind a trage nici chîar tiptil la gazdă în oraș, mai 'nainte de a fi aflat ce se petrece pe acolo, se opri la mănăstire Cotména, puțin mai în jos de frumósa vale a Luminelor, pe Topolog. Sfințise sórele din dosul piscurilor Cozii, când el poposi în pacínica vâlcea unde stă pítită mănăstirea, ca un cuiș între munți. La pórtă era un turn ce acum s'a dărîmat; ograda încinsă cu ziduri, înfățișa pe dinlăuntru patru șiruri

Tiptil = pe ascuns, deghizat. — *Ogradă* = curtea.

de chilióre cu tinde lungi și arcuite ; în mijloc se afla o bisericuță.

Aprodiți aședară vr'o două trei corturi în curte ; iar feciorul de Domn și credinciosul Stoica, dupe o cină de sehastru mai mult decât cumpătă, merseră să se odihnescă în chilia starițului ce slujea de arhontărie.

— «Părinte, când va toca de nópte, să trecă «cu tóca pe la ușa nóstră, ca să mergem și noi «la biserică ;» — disse Mircea călugărului ce'i însoțite cu felinarul de la trapezărie pênă la sălășul lor.

Călugărul se gătea să se ducă : — «Blagoslovesce, părinte» — îi spuseră călători. — «Domnul să vă blagoslovescă, feții mei !» — și trăgând ușa chilii, o închise cu clanta.

Abia apucase însă să'i fure somnul, când d'o dată o sumedenie de călugări cu rasele ne'ncinse, cu pletele și bărbile sbêrlite, deteră năvală în chilie și'i deșteptară cu aceste vorbe spuse pe sărite :

— «Fugi, Măria Ta, scapă'ți d'ilele.... Ne aū «călcat hoții !... sūnt la pórtă o miie și mai bine «de haraminī levinți, cu sănețele gata de foc și

Sehastru = pustnic. — *Arhontărie* = camera de primire pentru óspeți în mănăstirī.— *Trapezărie* = camera de mănăstirī. — *Haraminī levinți* = blestămați, tîlharī, ostași nedisciplinați.

«cu paloșele góle... Dicu că sînt aî lui Neagoe
«Basarab și cerú să te dăm pe Măria Ta... Fă-ți
«pomană cu noi; fă ce'î face și ieși de aici, că
«e vai și jale de Măria Ta și de biétă mănăstire!»

Aceste cuvinte spuse pe nerésufiate și de mai
mulți d'odată, făceaú o larmă care sperie și ameți
pe ticniții și somnoroșii călători.

— «Ce diceți? cum? ce e?» — întrebaú ei
uluți.

Dar pricina era netedă; Neagoe, aflând în Rôm-
nic că Mircea, fiul lui Vodă, ar fi mas de conac
nóptea pe ascuns la schit la Cotména, se răpe-
dișe cu Vênătoriî sêi și năpădișe pe la međul nop-
ții, cerénd șă'î deschidă porțile; călugérii s'au te-
mut să nu le facă vre-o stricăciune de va găsi pe
vrăjmaș în zidurile lor; de aceia, plini de spaimă,
îndemnaú pe Mircea să fugă.

— «Dar pe unde? — întreba acesta, — de
«vreme ce diceți că lotrii staú la pórtă».

— «Iată, p'acéstă feréstră» — îi răspunseră,
arătându'î o crăpătură îngustă ce da în partea
pădurii.

— «Fuga e rușinósă!...» — cugetă prințul,
zătîcnîndu-se la idea de a fugi fără de împo-
trivire.

— «Dar e sănétósă!» — adaoșe înteleptul Stoica.

Lotrii = hoții, tîlharii.

În minutul acesta, strigătul:— «Foc! dăm foc la «mănăstire!...» repetat de mai multe sute de glasuri, făcu pe călugări să și pèrdă cu totul mințile; ei împinseră pe bietul Mircea desculț, fără căciulă, numai în cămașă și cu briul târăind pêne la feréstră și'l îmbrânciră jos. Stoica sări dupe dînsul.

Ș'amênduoï, în întunerecul nopții, o luară d'a fuga prin păduri.

Călugerii, mântuiți de primejdioșii lor óspeți, deschiseră porțile Pandurilor învîersunați. În furia intrării, unii dintr'aceștia apucase pe nevinovații călugări de barbă, dar Neagoe se răpeđi încruntat cu paloșul la dînșii: — «Să nu stricați pe ni-
«menî!» — strigă el, în gura mare și curtea se umplu de óste.

Aprođii lui Mircea, vèđându-se împresurați d'a-tâta glótă, unii se predară de bună voie, alții, cercând să stea împotrivă, căđură sub numeroșele lovirî ale dușmanului.

Neagu puse să cerceteze prin chiliï, prin pivnițe, și neafînd pe nimenî, cređu c'a fost amăgit; Vênătorii lui aprinseră focuri în curtea mănăstirii și p'afară, și, dupe vecînicul obiceiü de popas al Românilor, puseră căldarea de fertură în crăcan și 'ncepură să povestéscă basme și đic-torî glumețe.

Când tocă de otîrnie la schit, Neagoe intră în biserică, se închină cu smerenia unui Făt de Domn cuvios și, la eșire, vîrșă în mîna starițului un pumn de banî de aur, ca să 'i fie spre pomenire: — «Să 'ți dea Domnul slavă și mărire!» — și se călugăru cu fața luminată de o cucernică lăcomie, și ceî-l-alî șoptiră: «Amin!»

Dîndî de diminéță Basarabul își rădică tabăra și se întorse în Rômnic.

Pe când la Cotmăna se petreceau acestea, Mircea și Stoïca urmau prin păduri calea lor cea rătăcită; plini de gróză și temându-se încă să 'i fi urmărit, ei fugeau tot înainte sperîindu-se de orîce sgomot, de orîce șoptă, de frunțele ce fișiau pe cracă, de vîntul dimineții ce mătura uscăturile, de brósca ce sălta în mlaștină, de vîtuul ce sbughîa din érbă. La fieșce sunet ei se ascundeau în tufe ș'apoi frigul umed al nopții de tómnă îi făcea să pornescă de isnovă, desculți și despuieți. Multă vreme ei rătăciră pe poteci și pe cărări pierdute pêne ce deteră într'un drum mare.

Atunci, de mai multe orî se întelniră cu cete de ostași ce mergeau șuerând din frunză către Olt; dar frica îi făcea să se pitescă între bolovani

Otîrnie = séu mai bine *Utrenie* = rugăciunea dimineții. —
Vîtuul = puî de iepure.

vaniî drumului și să 'și opréscă suflarea pêne 'i vedeau depărtați.

Astfel petrecură tótă nópte, însă mâna dumneđească îi puse pe calea dorită; când se revêrsa de dorî, drumeții pricepură că sînt aprópe de Curtea de Argeș.

Se rásipise pícla dimineții și sórele se înălțase vesel ca d'un stat de om pe cer, când ticăiții călători ajunseră în cetate, doborîți cu totul de ostenélă și de feluritele încercări ale acestei gróznice nopti.

Sosirea lor și vestea ce aduceau pricinuiră o nouă jale în palatul domnesc. De cu nópte începu de prin tóte părțile să vină sciri cum că Turciî arú fi trecut Dunărea la Gîurgiu, și la urmă, că Basarabiî arú fi intrat cu óste și cu Domn nou de la Împêrăție în Bucuresci: în sfêrșit că un nor de Turci înainta cu mers grăbnic ca lăcustele spre curțile domnesci.

Auđind tóte acestea, Mihnea trámise să adune în grab boșeriî la svat; dar pe unde se duceau A-prođii să'î chîame, veneau înderet cu rěspuns, care că pribegise peste nópte, care că de cu séră plecase să întêmpine pe Turci la Bucuresci. Trámise atunci să strîngă în curtea palatului puțina oștire ce se afla ședétore la Argeș; dar tótă se

răsipise seú apucase să trecă peste Olt la Neagu Basarab.

Copiii de casă se răspândise fie-care pe la părinții săi, ast-fel încât Mihnea se vădu de odată năpustit de tótă curtea și de tótă oștirea sa, singur cu ai săi și cu câte-va bătrâne slugi părintesci.

Atunci sângele se aprinse într'însul și turbarea îi coprinse sufletul, în minutul acela când oricare altul s'ar fi desnădăjduit. În zadar se oțerea împotriva răstriștii și căta în capul seú înferbântat un mijloc de împotrivire. Tóte erau mute la al seú glas, tóte în préjmă 'i staú mărmurite și reci ca ghița; nici o ființă nu se aprindea la focul ce ardea într'însul. În zadar umbla cu pas răpede prin odăi, ștergându'și sudórea de pe frunte și isbea cu pumnul în păreți, răcnind : — «Nu ; nu «se póte să cađă într'astfel Mihnea ! Săriți la mine, «copii!» Dar nimeni nu venea, și numai bolțile răspundeau cu urlet la răgușita sa chiámare.

Mircea și Stoica, încă nu eșise din a lor amorțelă ; spaíma și oboséla sleise cu totul sângele într'înșii. Eí ședeau încremeniti pe lavițe, cu capetele pe mână, cu ochii turburi și holbați ; seménaú a fi perdut orice simțire.

Domnița Chăjna, care peste vre-o câți-va ani avea să fie eroina de la Șerbănesci, sta lîngă dîn-

șii cercând singură să'î îmbărbăteze, și 'î suduia cu aspre cuvinte, arătându-le că datoria lor este să alerge prin cetate, să adune de pre unde voră puté luptătorî și să vîndă cu al lor sânge, cîntea tronulă și a némulă lor.

Zadarnice povețe! când erau părăsiți de tótă boierimea, de tótă óstea și de tot norodul, unde, erau eî să mai găsescă apărătorî?

În împrejurări ca acestea Românul e mai înțelept; el nu 'și primejduiesce țilele pêne când nu vede cătuși de puțină nădejde de isbîndă; atunci, mai bine se trage înapoi, ca la urmă să pótă sări mai departe.

Așa dar, potolindu-se și vîdînd în sfîrșit că nu e prin putință a sta cu armele împotriva cotropitorilor, Mihnea porunci să i se gătescă de plecare. Atunci ai fi vîdît pe toți, slugi și stăpîni, cu feșile pălite, cu ochii sticliți, alergând prin odăi, ridicând avușile domnesci în lăcși și în boccele ca să le încarce, îmbrîncindu-se, împedecându-se și mai rău, într'acea pripă desnădējduită.

Când se sfîrșiră pregătirile, dómna Smaranda și domnița Chîajna se urcară jalnice în rădvan, una umilită ca un voinic ce s'ar vedé silit să fugă dinainté vrăjmașului, fără d'a se lupta; cea-l-altă

oftând dupe casa ei așa de frumos direticată, dupe cămara'i așa plină cu merinde, dupe trîmbele de bo-rangic neșesute și dupe bogatele cusături rămase pe gherghefuri.

Mihnea, tînărul Mircea, Stoica și câți-va credin-cioși slujitori umblau călări pe delaturile rădva-nului, triști și ofliți ca osîndiții ce au apucat calea ocni. În urmă-le venea un chervan mare mocănesc plin pînă în coviltir cu sipeturi, care ducea pe drumul băjeneriei bogățiile lui Mihnea-Vodă.

Ei apucară spre munți și trecură granița în Ardél.

S I B I U

IV.

«Să știe tot omul că
am omorît pe Mihnea-
Vodă!»

Cât ajunse în Ardél, — într'acea țară unde atî-tea nêmurî rêsboînice, Ungurî, Sași, Românî și Sêcuî, stau înghesuite și în veci gata pe vrajbă, — gîndul cel d'întâiu al Domnului mazilit fu să strîngă

Chervan = car mare și încăpător. — *Sipeturi* = lădi cu coperiș boltit.

o adunătură de ómenī cu simbrii, în capul cărora să mérgă să-și ūea Domnia înapoi.

Planul său nu isbuti; oștirile lui Vlăduț îi răsipiră simbriasi, și el atunci se duse să se așeze cu tótă familia, în Sibiu; dar inima lui încă nu era înfrântă și capul lui se muncea mereu cu ideea d'a redobândi tronul. De aceia trâmise pe Stoica, cu bogate daruri, în Vișegrad, la Craiul Vladislav al Ungariei, ca să-i arate plângerile sale împotriva boșerilor țerii și să-i cêră tot d'odată ajutor și ocrotire.

Vladislav, lingușit d'a vedé atîta supunere din partea unui Domn român, îi răspunse printr'o carte măgulitoare, în care îl numia «bunul său frate» și-i făgăduia că 'l va sprijini cu óste în primăvera viitoare, îndatorindu-l însă să priiméscă legea catolică și să-i închine Țera Românească, unind-o prin lege și tractatură de supunere cu crăia Ungariei. Zimbitórea nădejde a puterii făcu pe Mihnea să priiméscă tóte aceste învoielī umilitóre. Lege, familie, avuție! ce n'ar fi jertfit el óre acum pentru o sângerósă rēsbunare?

Ah! ce sēlbatică veselie îi umplea sufletul, când, printre visele viitoareī sale mărirī, zărea capetele Basarabilor înșirate în țepe la porțile 'i domnescī!

Vremea d'acum însă cerea ca s'ascundă asprele aplecări ale inimei sale și să stea cu zîmbetul

mulțumirii în veci gata pe buze, pentru orî ce semn de compătimire séu de cinste, pentru orî ce făgăduință de ajutor.

Craiul Vladislav scrise tot de odată orășenilor din Sibiiu poruncindu-le ca pe «Mihnea-Voevodul, «pe aî săi, și tótă casa și némul lor, nebântuiți, «sigurî și fără împedicare, să-î țină acolo in mij- «locul lor, și în cinste să-î aibă; preste acestea, pe «toți să-î apere și să-î ajute și să fie datorî în «tot timpul a le lua parte, nicî să cuteze alt- «mintrelé a lucra.»

Acéstă crăiescă carte fusese citită în mijlocul pîetei mari de către Magistratul orașului și toți «înțelepții, luători de sémă și credincioși ai craiului iubiți» Sibienii se făgăduise să împlinéscă cu credință, luare 'n sémă și înțelepciune poruncile iubitului lor Craiu.

De atunci înainte Mihnea, pus sub credința de obște și botezat in legea catolică cu mare pompă dinaintea Sibienilor papistași, fu privit ca cea mai însemnată persónă din cetate. Norodul îl cinstea, îl iubea și se închina la dinsul; adevěr e că nimeni nu putea fi mai milostiv decât Domnul român. În tóte çilele, Magistratul orașului Ión Agota și județii și jurații veneau să cerceteze de trebuințele

Județii și jurații = membrii judecătoriilor și ai municipalității.

Printului. În casa lui, comitele de Temişóra, Ioja de Şom, trămis acum în părțile Bêrsei, nobilul Ión Horvat de Vingart și toți grofii și nemeșii din Sibiū și de prin prejur alcătuiau o curte care se bucura de bilşugul și de traful domnesc al Voevodului mazil. La mese și séra în adunări, Mihnea le povestea jafurile și prădările boșerilor, dușmanii lui și lesne-cređetorii săi ascultători se miraū, în simplitatea lor săsescă, ce orbă țără e aceia ce se dă în mâna unor ast-fel de tîlhari și lépădă un Domn, care, străin și pribég, în câte-va luni numai, umpluse Sibiūl de bunătățile sale.

Un bîet poet latin, Ión Salius, ce se bucura și el de cinstea de a fi printre numeroșii óspeți ai Printului, începuse a pune pe versuri laudele sale, arătând vechia slavă «a némului său domnesc, în-
«tinsa lui stăpînire, drépta-î strășnicie împotriva
«prădătorilor ș'a furilor, rîvna lui d'a uni crești-
«nătatea subt o singură cruce, dorința-î d'a scăpa
«Bizanțul de păgâni, urícíósa viclenie ce-î răpise
«tronul, tocmai când era în mijlocul tăriei ș'a
«grămeđilor de aur». Însă atuncî când era poetul să-și pornescă Pegazul pe căile zîmbitoare și înflore rate ale viitorului, când era să cînte gloriósa redobîndire a tronului ce se apropia și să-și íea plata cuvenită inspiratelor sale strădani, o împre-

Grofii și Nemeșii = comiții și nobilii unguri.

jurare cruntă curmă de odată strălucitórele nădejdi ale Domnului și ale lingușitorilor săi.

Șederea lui Mihnea în Sibiū strânsese acolo mai mulți ómenī ce purtau cu dînșii câte o veche rēsbunare și care, plini de jalnice aducere aminte ale trecutului, urmăreaū ca pīeza rea, pe împlânditul tiran.

Nemilostiva ursită séu pronia rēsplătitóre făcuse ca acești ómenī să se întīlnescă, să-și destăinuescă unul altuīa aceīași ură și împreună să chibzuīescă a lor rēsbunare.

* * *

În casa lui Danciu Țepeluș stau adunați într'o séră trei ómenī. Unul de vērstă međie, purtând îmbrăcăminte unгурescă, are un obraz pe care se citește o prostatică rīvnire la măriri; acesta e stăpīnul casei, fecior de Domn și neîmpăcat dușman al lui Mihnea, carele se suise pe tronul hotărīt lui de Vladislav și acum încă îi rāpise sprijinul ocrotitorului séu. Al douīlea e un boier bētrân de țera Romānescă, cu barba albă și cu fruntea innorată de o vechīe mīhnire; acela e Radul, Spătarul din Albesci, a cărui fiică Ilinca fusese jertfită cu atāta cruđime de către fostul Domn, chīar în nóptea ei de cununie cu Ilie Basarab.

În sfērșit un tēnēr purtând zeghīa sērbescă, ține māna pe hangerul de la brēu, pare c'ar fi gata

să spele în sângele tiranului necinstea unei surori jertfită de dînsul; îl chîamă Dumitru Iacșag și e nepotul mitropolitului Maxim.

Ei se pară a fi după o lungă sfătuire; iar bătrânul boier, întindînd cu încetul mîna într'un vas de aur ce sta pe masă, scóse dintr'însul o hîrtie înduoită și citi cuvîntul: «Hangerul!»

Iacșag săltă de bucurie, strigînd: — «E al meu!» — Cei-l'alți duoî răspunseră: — «Dumnezeu să te ajute!»

Radul posomorît aruncă în foc o altă fășie pe care scria «Stréngul» și Danciul rupse cu necaz, una care dicea: «Otrava!»

Fără de a mai spune o vorbă, ei se despărțiră.

A doua zi era 12 Martie 1510 și praznic mare al sântului Papă Grigore. Tótă obștea cuviósă, muieri și bărbați, asculta cîntările letinescî ale bîratului și rêsunetul măreț al organului. Pe pîața mare, dinaintea bisericii nu e nimeni; d'o parte se vede numai un zid boltit; de cea-l'altă un tufiș de pomi îndesați.

Acuma slujba s'a sfêrșit; creștiniî îmbrăcați ca de serbătóre, esú de tóte părțile, făcîndu-și cu aiasmă semnul crucii pe frunte și se rêsîndescú pe la casele lor. Mai în urmă de toți și umblînd

Letinescî = latinescî, catolice. — *Bîratului* = preotului catolic.

cu pas greu, se coboră treptele de pétră ale catedralei, Mihnea-Vodă însoțit de nedeslipitul său Stoica și de Ión Horvat de Vingart; contoșul Domnului, sur și lung, cu céprazurî de fir, e deschis la pept și lasă să se véďă o scumpă blană de samur, la fel cu căciula de pe cap. Nimeni dintr'înșii nu pórtă arme într'o ھی mare ca aceia.

— «Frumósă și măréță slujbă!» — ھیse Domnul către Horvat.

— «În curénd se vorű bucura de dînsa și pá-mêntenii Mării Tale, când cuviósa-ھی rívna îi va «adăpa la isvorul adevératei credințe.»

— «Așa eí negreșit. Sciű bine că voi întêmpina «óreșî-care anevoințe, pedicî și zavistiî; dar lăsați-vé «pe mine;» — ھیse el zîmbind în silă, — voi purta «crucea în mână de fer. În zadar vorű încerca «boierii și maî ales blăstemații de Basarabesci...»

Atuncî, sărind ca un trăsnet din tufiș, un om se rápedi la el cu hangerul în mână și în iuțéla isbirii îl pironi cu ferul drept în peretele boltit de pe piață. Abia avu vreme Mihnea să-ھی ھیcă cu o mirare plină de dispreț: — «Tu, cine ești?» și perđénd orî-ce simțire, căđu mort pe brânci. Hangerul isbindu-l de lespeđi, îi pétrunsesse cóstele și îi eșise sângerat prin spate.

Contoșul = haína unгурéscă, cam lipită pe trup.

Tovarășii lui Mihnea rămăseră încremeniți de spaimă, și ucigașul se făcu nevăduț; dar peste câte-va minute un om striga în gura mare din clopotnița bisericii: «Să scie tot omul că am omorât pe Mihnea-Vodă!» Acela era Iacșag.

La acea semetă și gróznică strigare ce se răspândise ca o furtună prin tot orașul, norodul întreg se turbură; începură a trage clopotele și cetățenii prin case, îmbrăcau zéoa de sîrmă și coiful de fer și se înarmau ca la o mare primejdie. Adunați toți davalma și cu sgomot pe piața mare, ei priveau cu jale la strălucitul răposat, când strigările turbate ale lui Iacșag și vaïetele familiei domnesci ce sosise în grab pe locul de omor, întăritară mânia norodului. Un cetățen mai aprins și mai îndrăzneț dibui pe ucigaș în turnul cel înalt și cu o împuşcătură îl lovi drept în cap. Trupul lui Iacșag cădu sfărîmat pe petre.

Acesta fu semnul izbucnirii: — «Săriți pe ucigași! . . . sbîerau toți din tóte părțile.

— «Danciu și Albescu au fost înțeleși cu tîlharul acesta!» — strigă Stoïca după treptele bisericii, presupuind acum tainica lor înfrățire.

— «Pe dînșii copii! Eï au ucis pe bunul «Domn! pe milostivul Mihnea! . . . pe tatăl sormanilor!! . . . pe fala Sibiiului!!! . . . Pe dînșii, «copii! dați, dați năvală! . . .» — Aceste strigăte,

repețite de miș de glasuri, porniră glóta cu volbură dupe piață și toți se răpeșiră la locașele bănușilor omorótorí.

Acolo se petrecură gróznice măcelării; pe toți din casă, stăpíní și slugí, îi sfășie norodul înviersunat, și trupurile lor trunchiate și tîrite prin țărîna ulișii, le asvêrli, ca stêrvurí, afară din cetate. Astfel une-orí sórta ínnecă în acelaș potop pe vinovat și pe rěsbunătorí!

Abíia nóptea aduse ceva liniște în oraș, dar cetățenii rěmaseră armași ca să ducă a doua-șí cu cinste trupul lui Mihnea-Vodă pêne la cel din urmă al sěu sělaș, în biserica Sănteí Crucí din mănăștirea Dominicanilor.

Sibișul amăgit plânse multă vreme pe crudul tiran căruia dincolo de Carpași îi șiceau «Mihnea cel rěu». Judecătórii curșii crăiescú făcură cercetări asupra acestor nenorocite ímprejurări și familia Domnului rěmase cinstită și apărată, în Sibișu pêne când sórta armelor, íarășí protivnică, o sili să trecă la Țarigrad.

Mircea Cíobanul a fost Domn al țării mulți ani dupě aceștea, și mai mulți Domni din némul Dracii Armașului din Mănescú au stat, la deosebite vremurí, pe tronul țerilor nóstre.

Bucurescú, 1857.

DOAMNA CHIAJNA

1560—1568.

MORMËNTUL

I.

Clopotele bisericii domnescă din tîrgulețul Bucurescilor băteau cu glas jalnic și treptat; iar de sus, de pe colnicea délului de'mpotrivă le răspundea cu răsunset tînguios și depărtat, mica turlă rotunjită a bisericuții lui Bucur.

Era pe la sfîrșitul lui Fevruarie, anul 1560, și de curînd se adusese în oraș, trupul Mircii Vodă, cel poreclit *Cîobanul*, care, la 25 ale lunii, murise pe drum, cînd se întorcea din Ardél; orî că boierii pribegiți acolo pe care el se 'ncercase cu fă-

Pribegiți = expatriați.

găduielii mincinoase și cu viclene jurăminte a-î înapoia în țeră, îi urđiseră cu otrăvuri peirea, orî că Dumneđeul milostiv se 'ndurase în sfêrșit de nevoile bîeților creștini împilați de acest crunt stăpînitor și hotărîse acum césul asprei sale judecătii.

De patru orî Mircea fusese așeđat domn cu sila în țeră de Pórta turcescă, și numai hulă și ură își ridicase asupra-și prin năpăstuirile sale; iar mai ales pe boierii îi bântuia și-î muncea cu rēutate, ca dóră să le plătescă cu amar și cu chinuri, omorul tătane-sēu Mihnea-Voevodul, și lunga isgonire a némului sēu și pizma lor cea neîmblândită. Drept rēsbunare, mulți dintr'înșii căđuseră sub sabia Beșliilor, mulți iar, fugăriți în Ardél, așteptaú acolo să le vină și lor rîndul pe róta schimbătoare a sórtei românesci.

Se 'nțelege dar că cu mórtea Domnului, trebuiaú acum să le renască nădejdile și să se asmută ale lor nalte rîvniri.

Însă Mircea își dase obștescul sfîrșit pe scaunul domniei, în mijlocul țării sale; decî tótă mărēta pompă a unei domnesci înmormētării umplu tērgul, la a sa pristăvire, de o jale adîncă și 'ngrijată.

Noua curte domnescă din Bucuresci, clădită

Beșlii = Ostași călări de ném tătăresc în slujba Turcilor. —
Pristăvire = réposare.

printre sălciile de pe malul stîng al Dîmboviței și 'nconjurată de țepene ziduri cu creste 'nalte și cu înguste ferestruți de meterez, era plină de o glótă posomorită pe care abia o ținea în strună un șirég îndesat de Dorobanți și de Aprozii. Sus în casele domnesci, al căror lat acoperiș de șindrilă se 'ntindea jur împrejur cu streșine largi și revărsate, staū adunate, cu o cucernică smerenie, împrejurul trupului împodobit al răposatului, tóte căpeteniile țerii.

Preoții se coborîră mai întei pe scară și începură cu obicînitul vîers a lene, cîntecele de în-gropăciune; de două laturi se întindea óstea pedéstră cu prapurele plecate, cu sănețele în jos. În mijlocul ei mergeau cerniți, boierii de taină, uniî purtând p'ai lor umeri sicriul luminatului mort, alții ținînd pe mîni plîopa, pe care sta încrucișate sabia și buzduganul domnesc. Îndată apoi, călcînd cu pas sigur și apăsător, venea vėduva răposatului, Dómna Chiajna, pe al căruî chip în veci încruntat, nimeni nu putea dovedi pėsurile inimii sale; pėrul ei începuse a cărunți, dar trupul seū era 'nalt,

Meterez = întărire, fortificație. — *Aprozii* = servitorii dregătoria-riilor judecătorești. — *Prapure* = stėgurile diferitelor cete de ostași. — *Șănețe* = puscă. — *Boierii de taină* = boierii cei mai de frunte, consilierii domniei. — *Plîopă* = capacul sicriului. — *Buzduganul* = sceptrul domnesc.

portul ei drept și falnic, ochirea-i strașnică și hotărîță; capu-i căta mîndru în sus, fără grijă și fără sfielă. Pentru cea din urmă oră ea îmbrăcase albele podóbe și vîlul de betélă ale miresei ca să ducă pe soțul ei la vecinicu-i lăcaș, căci dupe dioa aceia văduva nu mai scotea veșmintele cernite. Așa era obiceiul vechimii.

La dreapta ei umblaă două coconî tineri, ca de 14 și 15 ani, cu haîne negre și cu fețele obidite. Aceștia erau moștenitorii, acum sërmanî, ai lui Mircea. Cel mai mare din ei, Pêtru, betég și mărunțel la boiu, înainta cu greu sprijinindu-se într'oc cîrjă; fratele său Alexandru îl însoțea; și amîndouă, plînsi și tăcuți, semănaă duși pe jalnice gînduri.

D'a stînga Chiajnei, două copile, ceva póte mai în vîrstă decăt frații lor, dar îmbrobodite în marama negre ce le ascundeaă cu totul obrajii, dovedeaă numai prin suspine și prin plînsori năbușite, adînca lor durere.

După tînguioasa familie, alaîul se prelungea cu toți ómenii casei, amestecând cu sunetul jalnic și slăbănogit al tobelor, văietările lor, — cu Călărașii domnesci ce se îngrijiseră a face la caii lor, lăcri-

— *Coconî* = fii de Domni și de boieri. — *Boiu* = trup, statură.
— *Alaîul* = cortegîul.

marea ochilor cu praf de pușcă, — și în sfârșit cu tot norodul orașului ce umbla cu capetile góle pentru jălire.

Alaful colindă ulițele povêrnite ale micului orașel ce abia atunci începuse, numai pe malul stîng al gîrlei, a se împlini ici cu gardul unei colibe de vecin, mai colo cu ulucele unei căscîore de brășlaș orî de scutelnic, mai dincolo cu zidurile unei case de boier sêu de boiernaș ajuns; trecu și prin piața mare unde șetrele precupeților, scaunele măcelarilor și tarabele gelepilor turci, armeni sêu greci, erau închise în ziua aceia, și se întorse iarăși în curtea domnescă, unde rêsuna clopotile bisericii Ghicedului, pe care o zidise chîar Mircea-Vodă Cîobanul și în care, dintre toți Domniî, el mai întei s'a îngropat.

Dimitrie Cantemir spune în *Descrierea Moldovei* că la înmormântările domnesci, călărașii frecau ochii cailor cu praf de pușcă ca să-î facă a lăcrima. — *Constantin Căpitanul*, vorbind despre clădirea mănăstirii Radu-Vodă, de către Alexandru-Vodă, fiul Mircii, dice: «din jos de Bucurescî» adică afară din oraș. — *Vecin* = țeran plugar. — *Brășlaș* = meserias, făcînd parte dintr'o braslă sêu corporațiune. — *Scutelnic* = contribuabil scutit de birul către Stat, cu condițiune să-l plătescă în muncă la vre-un boier. — *Scaunile măcelarilor* = prăvăliile de măcelărie. — *Gelepî* = neguțătorî străinî. — *Ghiced*, ceia ce pe turcesce însemneză *stréjă*, *sentinelă*, să numi prima biserică din Bucurescî, adică actuala biserică Curtea-Veche.

Toți pe rînd intrară în sântul lăcaș; năsălia fu așezată jos chiar lângă strana domnescă; se dîse prohodul și slujba se urmă tótă după rînduiala sa; dar când pe la sfârșit începură arhieriei, apoi slujbașii cei mari și cei mici să se apropie de mort și să-î sărute mîna dréptă și crucea dintr'însa, căți-va boieri, mai mult tineri și noi poposiți în biserică, ai căror cai și arme se auđise tropotând și zornind p'afară în vremea slujbiî, înaintară cu semeție și, puindu-se drept în fața sicriului, începură să strige în gura mare către obștea spăimîntată din biserică.

— «Fie-vă rușine, mēi fraților, să vă spurcați «buzele pe așa mîni pângărite! Scărbă să vă fie «a pleca capul la trupul unui om care a fost ur- «gia ómenilor și bicîul Sataniî! — Óre nu vă e «destul că, precât a fost tîlharul acesta cu ȕile, «el a hălăduit în Domnie atîtea mari de ani; ba «încă v'ați colăcit, ca tîritórele, la pólele lui și «î-ați lins laba cea mohorîță, pe care nu cutezați «a o mușca? — Acum, încaile, prindeți la inimă! «lepădați-vă jositórea slugărie! Vedeți că ochii i «s'aũ stins; córdele puterii sale s'aũ rupt; acum «cel puțin îndrăzniți și voi a face ca mine, Badea

Năsălia = targa pe care se aședă sicriul, coscîugul. — *Prohod* = rugăciunea morților. — *Poposit* = abia sosit. — *Hălăduire* = răbdare, menținere. — *Mohorîță* = roșită, pătată cu sânge.

«Cluciarul, și ca tovarășii mei, toți boierii ai țării,
«pe cari năpraznica silnicie a Ciobanului ne-a
«ținut alungați pe la străini. Veniți și vă plecați
«crucei mântuitoare ce cu drept o smulg din mâ-
«nile nelegăuitului; iar stêrvul lui, scuipați-l ca mine
«și asvêrliți cu pietro într'însul!»

La aceste vorbe îndrăznețe, însoțite cu fapta,
toți rămaseră încremeniți de cîudă. Chiajna sin-
gură se răpeși către cutezătorii tineri și cu ochi-
rea-î fulgerătoare îi opri în loc:

— «În laturi, mîrșavilor!» — strigă ea cu glas
puternic. — «Asta vă e, biet, vitejia, nerușinați
«păgâni ce necinstiți un mormânt? Spuneți! ce
«sciți mai mult a face, mișeilor, uneltitori de rele,
«iscoditori de desbinări, ce priviți de subt obială,
«pêsul țării și alergați, ca dulăii, la pradă? — Ce!
«óre socotit-ați voi că, unde a răposat Ciobanul,
«o să rămână turma în ghăarele vóstre ca să o
«jăfuiți după cum vă place? Hei! mare băieți, mai
«va pênă atuncî! Mircea s'a dus, dar fiul său a
«rămas și Chiajna îi e mumă și va sci să-l apere
«de voi».

Ochii pribegilor se întórseră către Pêtru pe care
Dómna îl arăta cu degetul, șicînd acestea; dar

Cluciar = boierie veche; Cluciarul comanda ostași călări, deși
numirea de *Cluciar* înseamnă slavonesce *Chelar*. — *Năprasnic* =
gróznic, plin de urgie. — *Obială* = plapumă.

când vedură trupul mic și gârbovit al ténëruului, un zîmbet de dispreț le înflori pe față și Badea Cluciarul adăogi riđênd:

— «Aoleu! vai de biétă moșie dec'o fi să-î «mêrgă tótă séma, șoldiș, ca Fêt-frumos ăl ghebos! «Dar tacă-ți gura, nu vorbi de pomană, Jupaniță, «că dor nu vom rămâne, sărac de noi, rîsul lumii «că adică nu s'a mai aflat dintre noi altul mai «vrednic de Domnie, decât ăst pitic slut și șchiop!»

Rîseră boierii cu hohote; dar Chiajna, turbată de mânie, smulse c'o mână vîrtosă de pe pliópa sicriului, buzduganul și sabia domnăscă și dându-le în mânilor fiu-séu: — «De e șchiop și mărunt», — dișe ea, — «iată cârja ce-î va sprijini betegia, și «iată paloșul ce-l va înălța cu capul mai presus «de tóte capetele vóstre. — Dar nu plătiți vorba «ce o perd cu voi. — Pe ei, copii!» — strigă îndreptându-se către Lefegii și, întorcându-se la preoți: — «Sfințiile vóstre, urmați-vă datoria».

Atunci zăngănitura ostașilor ce dau năvală, larma glóteii turbate ce se îmbrâncea, cântările preoților zorind a sfêrși slujba, sunetul clopotelor, isbucnirile tunurilor făceaú tóte la un loc un vuiet încurcat, un fel de luptă amestecată, din care fie-și cine

Moșie = patria, țera se numea așa în vechime. — *Jupan* și *Jupaniță* erau titlurile ce se dau vorbind cu persoanele boieresci. — *Lefegii* = soldați tocniți cu simbric.

căta să-și scape ȃdilele, ast-fel încât în puțină vreme se strecurară toți și biserica rămase deșertă.

* * *

În mijlocul liniștei ce urmase aceluï sgomot neobicinuit, un t n r, la chip m ndru și plăcut, eș  dintr' o strană afundată, unde el se ascunsese cu inima pătrunsă de   cucernică jale. Un mint n negru cu găitane de fir, c ioric  la fel, cu pajer  pe genunchi,   mantie scurtă pe umeri, cizme 'nalte în picior  cu pinten  de argint; la c ps , un paloș scurt și drept, și 'n m n    țurcă de samur cu surguciu:  at  îmbrăcămintea sa.

El umbla să  es  din biserică c nd, pe țărina încă grămădită a noului morm nt, zări   femeie z c nd înfășurată într'  lung  maramă de zăbranic negru; se apropie, pipăi   m n  mică și rece, ridică marama dupe obraz și, pentru  nt iaș dată, inima-  simți, la vederea unei necunoscute, fiorii ce dă primejdia unei ființe  ubite. Nic  odată p n  atunc  el nu văduse aș  fragede și dulci trăsuri, în luptă cu suferința; nic  odată sufletu-  nu se umpluse de   mai vie și mai  nduoios  îngrijare pentru   vieță scumpă și dorită. Sta  ngenunchiat

C ioric  = pantalon  str mț . — *Samur* =   blană scumpă. — *Surguciu* = copcă și peniș  formată de petre scumpe, care se punea la căciulile boieresc . — *Z brarnic* = stofă de l n  f rte subțire și str veție.

și cuprins ca de un farmec dinainté aceleï dîne aromite și vinele-î băteaă cu iuțelă și suflarea-î se revêrsa din sînul sêă, pare c'ar fi vrut să împartă cu dînsa vieța, ce în pîeptu-î se înduoise.

Cu 'ncetul tînêra copilă își veni 'n simțirî; ochiî eî albaștrii clipiră sub lungele-î gene bălaie și — veđi câtă e puterea taînică și neprevêđută a iubi-rii î! — tînêra Domnița ce căđuse leșinată la vederea cumplitelor fapte ale pribegilor, nu se spăimêntă zărind acum dinainte-î un om, ce învederat trebuia să fie de séma lor; dar pe chipul acestuia domnea într'acel minut, atîta senină mărinimie, atîta smerită supunere, încât sufletul eî nu presupuse vre-un rêu, și buzele-î, rumenindu-se ușurel, șoptiră încetișor: — «Îți mulțumesc c'ai fost milos și m'ai scăpat d'acei ómenî fără de lege!» — Apoi, pricepêndu-se singură cu un bărbat necunoscut, se sculă binișor și cu pasul încă șovăind, se îndreptă către casele domnesci.

Radu (căci așa îl chîăma pe tînêr) rêmase uîmit în loc; el urmări cu ochiî pe blânda fecióră, ce curînd se pîerdu ca o umbră și, strîngênd pe pîeptu-î marama ce-î rêmăsese în mîni, jură că vieța-î întregă va fi închinată ângeruluî acestuî vis încântător. Din minutul acela, el ce se hrânise cu laptele dușmăniei, el ce visase numai crunte rês-bunări, el care, aflând mórtea lui Mircea, se gră-

bise, cu câți-va pribegî, să calce hotarul țării cu ura în inimă, cu disprețul isbândeî pe buze, cu hotărîrile cele mai sângeróse, simți acum într'o clipă, tóte aceste aspre dorințe răsipindu-se și patimile-î, ca și traîul sėu, din minutul acela se schimbă cu totul.

Radu era fiul Vornicului Socol, boier odinióră mare și tare în țeră; pe acest Socol îl trămisese Pėtrașcu Vodă ca sol la crăiasa Ungariei, Isabela, când acėsta intrase isbėnditóre în Cluj (22 Octombrie 1556), și solul se întorsese cu bogate daruri și cu înalte năzuiri; rîvnitor chîiar la Domnie, Vornicul otrăvi într'ascuns pe bunul Pėtru; dar oștile lui Suleiman, ce aduceau în locu-î pe Mircea, îl goniră din țeră și-l siliră să-și caute scăparea în Ardél. Socol încredință atuncî starea și familia sa Grafului Francisc Kendi și plecă la Țarigrad ca să-și căștigue favóre la Pórtă; dar Mircea îl preîntėmpinase și, săpându-î din vreme grópa, nenorocitul peșitor fu aruncat în mare din porunca Sultanului. În zadar mai pe urmă își ceruse nevasta și prunciî lui, averea de la Kendi; unгурul tăgădui

Vornic = primul ministru al vechilor Domni din țera Romănescă. — *Sol* = ambasador. — *Năzuire* și *năslire* = dorință, aspirațiune, gânduri mari. — *Graf* = comite, titlu de nobleță din țerile apusene. — *Țarigrad* = Constantinopol.

și păstră pe sémă-î vistieria și turmele și stogurile de bucate ale boșerului român.

Deci acum fiul acestuia venea să-și redobâdescă drepturile părintesci; el se unise cu vre-o căți-va din boșerii pribegiți care, nerăbdători de a-și revedé vetrile, sosise călări chiar în dioa pogribaniei Domnului, cugetând, ca nesocotiții, să smulgă cărma țerii din mânilor vèduvei; însă Mirceoia era în stare de a le sta împotrivă; uni dar dintr'acei cutezătorii fură prinși și ferecați, alții scăpară în învâlmășală și se pregătiră a veni de isnová cu óste din Ardél.

Oblicind din nou despre sosirea boșerilor pribegiți, cu óste, Chiajna, care așeșase acum în tictă pe fiul ei Pètru Șchiopul pe scaunul Domniei, nu se turbură pré mult cu gândul că îndârjiții boșeri vorú fi strîns în Ardél vre-un stol de adunătură pe care lesne 'l va răsipi oștirea ei; trâmise dar împotrivă-le pe marele Sèrdar cu ceva călărime.

Amèndoué părțile se loviră la satul Romanescii din Dîmbovița; dar vitejia pribegilor înfrânse pe ómenii Domniei, și biruitoriî alergară spre Bucureșci.

Vistieria = averile, bogățiile unei țerii, dar și ale unui particular fórté avut. — *Pogribanie* = înmormântare. — *Oblicind* = aușind, aflând. — *Marele Sèrdar* = o căpetenie de oști românesci în vechime.

Tot némul domnesc, cu ce boierii mai avea pe 'mprejuru- , fugi la Giurgiu  i de acolo,  nsa i Dómna trecu Dunarea ca să cer  ajutor de la Pa a din Ruscuc. Adun ndu- i apoi t te puterile p m ntene,  i Ro iorii  i Ferentarii  i Lefegii  i t te crucile de pedestra i, sprijinită pe de altă parte de Spahii turcesc , Chiajna, în fruntea o tirei sale, apucă drumul înapoi către Bucuresc , r sipind gróză înainte-  numai prin gl ta năprasnicei sale ordii. Boierii, prind nd de veste despre acestea, se traseră înapoi pe drumul Cra ovei, a tept nd ajut re de dincolo de Olt; dar  stea domnesc   i nimeri pe priporul satului  erb nescii.

Un r ule  ce  erpuiesce subt o cóstă, desp r ea am ndou  taberile. Cluciarul Bad , căpetenia pribegilor, se v du str mtorat la pólele d lului  i fără l c de scăpare; iar Chiajna, încălecată b rb tesce  i purtând zale de p ept  un hanger în m n , străbătea r ndurile, îmbărbăta pe Români cu vorbe lingu it re, pe Turc  cu bogate f g duielii  i le  nsufla tutulor aspra sa voinicie. Osta ii, minuna i  i  mbia i de  nvier unata vitejie a

Ro iorii, Ferentarii  i Lefegii erau diferite corpuri de óste rom nesc . — *Crucile de pedestra i* = erau  mp r tirile pedestrimei, cum sunt a li companiile de infanterie. — *Spahii* = óste c l r c  turcesc . — *Zale* = împletitură de verigu e de fer, spre a servi trupului ca apărare. — *Hanger* = sabie scurtă  i încovoiată. — * mbia i* =  nsufle i, anima i,  ncurag a i.

aceleï zdravene muierï ce le striga și le da pildă ca să lovască pe vrăjmași, deteră năvală, trecură într'o clipă micul pârîu, și, printr'o crâncenă măcelărie, zdrobiră cu desăvîrșire mica óste boïerescă. Acolo periră, luptându-se vitejesce, Badé Clucïarul și mulți alți ómenï dintre pribegï.

Într'acéstă nenorocită bătălie, boïerii își aduceau cu durere aminte de atîți voïnici tovarășï, ce se dase d'a gata pradă și fusese robiți și uciși în çioa nesocotiteï lor semețiï în biserica din Bucurescï; printre aceïa ei socoteau și pe tînerul Radu Socol, în care 'și pusese mari nădejdiï, și care acum, nesciut de nimenï, trăia retras și ascuns pe malul Motrului, în dîrîmăturile cetățuiei de la Solescï, muncindu-și sufletul înduïos între ură și iubire.

N U N T A

II.

Printre ómenïi pe care firea 'ï a lipsit de ale trupului desăvîrșiri sînt unïi care, prețuind încă din vîrsta copilărieï starea lor neasemuită cu a celor-l'alți ómenï și de toți batjocorită, se hrănescu cu o nepregetată ciudă, c'o adîncă zăcășie care

Zăcășie = invidie nemărginită, rîutate îndărîtnică.

în veci le ține mintea veghătată și le pornesce sufletul la viclenii și la răutăți; alții iar, mai zăbavnici pôte în agerimea duhului, sânt de tineri cuprinși d'o tainică melancolie, d'o înduoioasă sfielă, care mai adese se cumpănescu cu o minte dreptă și sănătoasă, cu un suflet compătimitor, cu o inimă miloasă.

Din felul acesta era junele moștenitor al lui Mircea, Pătru Șchiopul; anii săi tineri, mintea-î îndărătnică cu greu 'i-ară fi păstrat scaunul Domniei, de n'ar fi stat la mijloc mamă-sa Dómna Chiajna, muere capeșă și dăunosoă, care sciu să dobore cu armele împotrivirea Românilor și să cumpere cu bani bunăvoința Porții. Într'adevăr, drept răspuns la trămiterea unor bogate daruri, însoțite cu făgăduința pe a mări pêne la patru-deci de miș galbină, haraciul țerii, — care, din 3000 de asprii ce fusese la început sub Mircea Bătrânul (1383), se urcase, sub Laiotă Basarab, la 10,000 galbeni, — Stefan Vel Portarul împără-

Zăbavnic = întârziat. — *Muere capeșă și dăunosoă* = femeie cu mintea deschisă și stăruitoare precum și cu voința neînduplecată. — *Haraciul* = birul ce-l plăteaș țerile supuse Turcilor. — *Asprii* = bani mărunți de argint ast-fel numiși dintr'o vorbă grecescă, care însemneză *albi*. — *Vel Portarul împărăției* = Marele îngrijitor al *Porții*, adică al palatului guvernamental din Constantinopol.

ției aduse hatîșeriful ce întărea Domn pe fiul ei Pătru.

Uneltirile Dómnei Chiajne isbutise tóte; ea era stăpîină tare și mare; în zadar se mai cercară unii din boierii pribegî, precum Stanciu Benga, Matei Marga, Radu Logofétul, Vâlsan și alții, să-î dirapene cu armele Domnia: la Boienî ei fură învinși și răsipiți. Nu rămăsese altă nădejde decât o tăcută supunere; cei mai mulți dintre boieri se învêrtejiră p'acéstă înțeleptă cale. Printre dînșii veni să se închine statornicitei Domniî și ténêrul Radu Socol, pe care un interes tăinic și mult deosebit de năslirile celor-l'alți, îl ademenise la curțile domnesci.

Un vis mult dorit de fericire, învrăjbit cu muștrările unei conștiințe rănite prin uciderea tatălui său, o dragoste curată, adîncă, ângeréscă ce-î legase inima de un ném urgisit, căința d'a fi călcat un legămînt de ură și lupta cu acel nestăvilit farmec ce 'l făcuse să-și urască jurata rês bunare și turburase menirea vieții sale: iată clătirile sufletești ce sfărîmau sînul Radului. Cu ce scop óre, cu ce hotărîre își părăsise el pustia casă părintéscă de la Motru, și venise în Bucurescî? Însuși

Hatîșeriful = ordin al Sultanului turcesc. — *Se învêrtejiră* = se întórseră.

el nu putea sci; dar o răsăritură a inimii îl avîntase spre locul unde ochii săi puteau să zărescă pe dîna înflăcăratelor sale visări.

Cu ce dulce încântare, cu ce uîmire cerescă privea el la tînăra Domniță cînd, cu pas lin și ușor, cu chip blînd și smerit, ea pășea în acea biserică, unde pentru întîiași dată ea s'arătase privirea lui! El căta la dînsa 'n tăcere, și une-orî ochii lor se 'ntîlneau, iar dînsa închina atunci capul ș'un nor de roșată i se lăsa pe obraji. Cînd apoi Radu rămănea singur în biserică, inima-î înmuțată căuta locul unde mai întîi își văduse visul fericirii sale; dar genunchiî lui rămăneau încremeniți dinainté mormêntului, în care zăcea ucigașul părintelui său, și, îngrozit de muștrare, el se smulgea din acele dulci curse ale ispitii.

Acestea se petreceau prin anii o miie cincî sute șei-șeci și câți-va, chîiar în mijlocul vécului al șei-spre-decelea.

Începuse dar acea epocă cînd Turcii, atît pentru oblăduirea ținuturilor creștine cuprinse de dînșii, cât și pentru înclinările de pace și de prietinie ce legase Padișahul cu unele puteri apusene, simțise trebuință a se sluji cu ómenî care să vorbescă lim-

Oblăduirea = cîrmuirea, administrarea. — *Padișahul* = Sultantul turcesc.

bile europene și să fie mai dedați decât Osmanlii, cu obiceiurile ghiaurilor. Creștinii turciți aveau dar adese, pe vremea aceia, mai bună priimire la Pórtă și mai lesne înaintău ca cei născuți și crescuți în legea lui Mohamet; într'adevăr curtea lui Suleiman se umpluse de străini venetici, care 'și lepădase vechia credință și ajunsese la înalte dregători atît în divan cât și la ordie; marele Vizir Mahomet-Socoli era pămêntén din Bosna ca și vitézul apărător al granițelor Hozrev-Pașa: alți Viziri, precum Sinan-Pașa, Daud-Pașa erau arnăuți și croați; Ali cel gros era din Hertegovina; Capudanul-pașa Piale era ungur, eunuhul Céfar-Pașa, rus, corăbierul Ohiali, calabrez; iar Serascherul cel favorit Ibrahim, Vizirul eunuh Suleiman, și vitézul corsar Hairedin Barbă-roșie, spaîma mării Mediterane, erau toți din viță grecescă.

Se înțelege însă că mai ales acest din urmă ném se folosi de asemenea aplecări ale cotropitorilor

Ghiaurii = păgânii; ast-fel numescú Turcii pe creștinii. — *Divan* = Adunarea, consiliul înalților dregători ai Porții otomane. — *Ordie* = oștirea turcescă. — *Capudan-pașa* = marele amiral séu căpetenia flotei turcesci. — *Eunuh* = castrat; eunuhii erau robii care serviaii în *haremurile*, séu apartamentele femeiesci, în casele Turcilor. — *Seraschier* = căpetenie de oști turcesci, însărcinat cu conducerea unei campanii. — *Corsar* = haïduc de mare, corăbier tilhar.

săi. Grecii, care dupe luarea Țarigradului, se dase afund, fugind, care prin țerile Apusului, care prin ținuturi mai depărtate ale Împărăției, alungați, prigoniiți, silniciți pe unde-î nimereaă biruitoii, cu câte puțin și treptat prinseră la suflet; cu cât mai mult scădea însemnătatea și puterea Venețienilor și Genovezilor, căroră Sultaniî de mai 'nainte le dase voie a locui și a ține cantóre în mahalalele Pera și Galata, dincolo de portul Stambulului, cu atât mai mult îndemănatica măiestrie a Grecilor își făcea vânt și se dovedea prin neguțătorei istețe și bine nimerite, prin bogății adunate de prin tóte țerile vecine în haznaoa Patriarhieî și ale mănăstirilor grecesci, prin slujbe dibace și folositóre împlinite Turcilor la vremi priinciose. Pêne într'atât isbutiră ei a-și face mână bună la Turci, încât Împărăția le arăta a sa bună voință și a sa încredere, dându-le mansupuri și întrebuintându-î ca slujbași ai bisericii, ca solî, ca vameși, ca dragomanî, și chiar une-orî ca cârmuitoii de ținuturi.

Grecii aū avut pururé acel dar d'a fura inima și d'a cârmui pe nesimțite voința stăpînului lor;

Stambulul, nume turcesc al porțiuneî din orașul Constantinopol, locuită de Turci. — *Hazna* = tesaurul, comóra, depositul de avuții. — *Mansupuri* = privilegiî, folóse bănesci trase din veniturile Statului. — *Dragomanî* = tâlmaci sėu interpreți diplomatici.

firea le este a se strecura pe la cei cu puterea și a le amăgi mințile printr'un farmec, care ar fi o netăgăduită predominare morală, de n'ar avé mai adese o fătarnică slugărie, drept mijloc, și o mârșavă lăcomie, drept țel.

Astfel, din vechile némuri ale Împărăției Răsăritului, din Paleologi, din Comneni, din Rali, din Cantacuzeni, din Ducă, care de mult se răsipise ori trăiau tupilați prin sărăcăcioșele înfundături ale Fanarului, începură a se ivi lăstare scăpătate, care uitând vechia fală a strămoșilor și rîvnind, prin slugărie, la ocrotirea Vizirilor, căștigară, cu acest chip, bogății însemnate, dobîndiră înriurire în divanul turcesc și căpătară chiar cinstiri de la trușii lor stăpîni. Prin mijlocirea acestor ómenî puternici, cu care se amestecase, în favórea puțin cumpănită a Turcilor, și mulți alți Greci mai de rînd, tóte jeluirile, tóte cererile creștinilor raiale seú înclinați cu Osmanlii, își luaú un sfîrșit mai răpede, și, de nu mai puțin costător, totuși mai puțin primejdios.

Dómna Chiajna, în prevădétórea-í îngrijire, cugetă să-și capete rézimul unor mai puternici dintre acei Greci și, închipuind mijlocul unei încuscrii,

Raia, raiale, = supușii Turcilor, care nu sînt de religie mahometană. — *Tupilați* = pitulați.

ceru prin carte Patriarhului Iosaf, ca să-i caute două jună din Fanar, pe care să-i facă gineri la două ale sale cocóne. Patriarhul era din némul Paleologilor și avea un nepot de frate, jună plăcut, mândru și bine învățat, anume Stamatie. Fără înduoiélă că lui îi hotărî unchiul de soție, pe una din Domnițele românce, iar pentru cea-l'altă, ca să-și facă tot cu acest prilej și mână bună pe lângă primejdiosul Mihail Cantacuzenul, Patriarhul alese pe fratele acestuia, bătrânul și uritul Andronic.

Mihail Cantacuzenul, mână dréptă a Vizirului Socoli, eră vameș mare al sării, și trăia în Anhial, pe Marea Négră, unde-și înălțase un palat ce nu-l ținea mai puțin de două-deci mii galbină; nimeni dintre Greci n'avea putere ca dînsul, nimeni era mai temut, mai dăruit; nu se făcea Patriarch, nici Archiereu în biserică Răsăritului, care să nu-i dea lui, mită; toți îl cinsteau cu numele de *Arhonta*, iar Turcii, minunați d'a sa dibăcie, îl poreclise și Șaitan-Ogli (fiul dracului), și cu tóte că el obicînuia să călărăscă prin oraș pe o mușcóiă seú catîrcă, cu veșminte nu pré falnice, opt

Fanar = mahala din orașul Constantinopol, locuită de Greci

— *Arhonta* = Domnitor, pe grecesce.

Cîohodari și Ianiceri împărătesci îl însoțeau pretutindenii.

Fratele acestui om însemnat, Andronic Cantacuzenul, care-și ținea casa în Pera, și Stamatie Paleologul, nepotul Patriarhului din Țarigrad, se sculară să plece în țera Românească, ca pețitori ai fetelor Mirceoiei.

Scirea sosirii lor răspândi o adîncă turburare în sînul lui Radu Socol. Pe cîtă vreme Domnița Ancuța, pe care el o iubea cu dragoste tăinuită, se arătase închipuirii sale, singuratică și împresurată de neîntinatul vîl al nevinovăției, o nebiruită sfielă, — pôte și o urmă de mustrare — îl oprise d'a pune un țel hotărît dorințelor sale și d'a destăinui îndelungata sa iubire; dar când i se înfipse în inimă temerea d'a vedé spulberate de un necunoscut, visele atâtor nopți fără de odihnă, când pricepu ce dor ferbinte, ce chinuri adînci ar lăsa în sufletu-î pătimaș, răpirea iubitei sale de către un altul, el nu mai stătu un minut la înduoielă, ci căută îndată prilejul d'a întêlni pe Domnița, d'a-î vorbi și d'a priimi din gura ei, seú un cuvînt de mângăiere, o licurare de nădejde, seú

Cîohodari = servitori care însoțesc pretutindenii pe înalții dregători la Turci. — *Ianiceri* = o armată puternică, pe care Sultani ai desființat-o pe la începutul secolului nostru.

osênda vieții sale viitoare. Câte-va zile umblă el rătăcind prin curțile domnesci, pândind minutul când se nimerescă singură și fără de marturi, pe Domnița Ancuța.

Casele domnesci din Bucuresci se 'nălțau pe povârnișul malului stîng al Dâmboviței, printre bătrâne tulpine de sălcii, închise într'un larg pătrat de 'nalte și țepene ziduri, care pe de o parte se afundau în apă, proptite cu largi căpriori de pétră, iar de cele-l'alte trei părți, înconjurată cu șanțuri adînci, își arătau pe dinafară numai întinsa lor față netencuită și clădită cu straturi de cărămiți și de bolovanii de pétră; la mijlocul păretelui din fața casei se afla pórta cu gang boltit, pe d'asupra căriia se înălța un turn pătrat cu ferestruie de meterez; iar dinainté porții era o podișcă care, prin mijlocul unui scripete, se lăsa pe d'asupra șanțului și se ridica la vremi de primejdie; alte patru foișóre cu temelii întărite apărau colțurile întinsei împrejuriri. Pe dinlăuntru curții, nisce lungi șiruri de clădiri cu tinde arcuite stău rezimate de acei înalți păreți și slujau de locuințe seú *odăi*, Copiilor de casă, strejilor și slujitorilor

Meterez = întăritură, fortăreță. — *Copii de casă* = copilandrii și tinerii din familiile boieresci, care serveau pe vechii Domnii ai Țerii, în casă.

domnesci; apoi tot în rînd cu acestea, veneau grajdurile, ambarele și șoprurile cu toate tacâmurile de drum, sub îngrijirea Comișilor și a Șătrarilor; mai în laturile caselor domnesci, în care răspundeau printr'o tindă de scînduri, erau *beceriile* seú cuîniile și cuptóarele pităriei; în sus, mai pe dél, din dosul bisericii, jicnița cu tótă zaheréoa și 'n sfîrșit d'a lungul zidului ce se 'ntindea pe malul gârlei, se adăposteau șaielile cu vite și zalhanaoa curții domnesci; căci toate trebuinciósele vieții cătaú a fi prevădute într'acéstă cetățuie, aședată pe un loc șes, ce era apropiét de Dunăre și de primejdioșii'i mărginași, și lipsit de orí-ce apărare firéscă.

Drept în mijlocul ogrădii, d'a stînga bisericii lui Mircea, se aflau casele domnesci, clădire pătrată, mare, aridicată, cu ziduri late în póle și fără tencuială, purtând pe d'asupra lor un coviltir cu cerdac nalt și întins, un adevărat munte de șindrilă. Catul de jos al caselor abia avea pe ici pe colé câte o crestătură pe unde să intre aerul

Comișii = boierii ce îngrijeau de caii domnesci. — *Șetrarii* = boierii ce îngrijeau de corturile și de locuințele Domnului. — *Pităria* = brutăria. — *Ficnițele* = grânarele. — *Zaherea* = aprovizionarea pentru hrana palatului și a oștirii. — *Șaietele* = adăposturi pentru vite. — *Zalhana* = măcelărie. — *Ogradă* = curte. — *Cerdac* = pavilion, observator înălțat pe d'asupra învelitórii.

în beciurile-î boltite ; de o parte numai, în fundul unei tinde întunecóse, se vedea gîrliciul povêrnit al pivniții cu porțile-î de zăbrele ; cu tóte acestea, ferestrele catului de sus, mititele, lunguiețe și întărite cu vergele de fer și cu oblóne ce se trăgeau în chepeng, erau cu mult înălțate de la pămênt, ast-fel încât păretele rămânea gol și neted mai pêně sub strêșină. În dreptul porții și d'asupra câtor-va trepte de pétră, se afla ușa cu douě canaturî de stejar, căptușite cu tinichele și legate cu drugurî de fer ; acea ușă se deschidea pe o scară de pétră închisă între duoi părăi și dréptă, care ducea într'un pridvor, al căruî acoperiș sta rezimat pe stêlpî cîopliți din bardă și d'a lungul căruia se întindea o laviță învelită cu rogojinî și cu zăblaie. Pe urmă venea o tindă întunecósă în care da, de tóte părțile, ușile deosebitelor încăperî, din care unele, lungî și înguste, cu o mică ferestruie în fund, lócaș de odihnă pentru nópte, purtau numele de *chilî*, altele mai întinse și mai luminate erau *sâlile* de adunare, *cămărilor* feluritelor dregătoriî și *odăile* locuite de Cămărașî și de obștea curtenilor. Apoi, dincolo de tindă se deschidea o largă sală, al căruî tavan de grindî înegrite se

Chepeng = oblon ce se mișcă ca într'un toc. — *Tinichele* = un fel de scândurî subțirî. — *Cămăraș* = slujitor al camerilor.

sprijinea câte două șiruri de stâlpi scobiți cu glafurii și cu florii, ș'al căruî fund eșit mai afară din păretele casii, ca un pridvor rotund cu parmaclîc, era cu totul deschis; această sală, pardosită cu lespezi, loc de ospete și de danț în zilele căldurose ale veriî, se numea *horă* și slujea în tot-d'una ca loc de adăstare pentru cei ce voiau să intre la chiliile nêmului domnesc, seû în sala Spătăriei, unde era Scaunul lui Vodă, seû în sacnasiul cu gémlîc înaintat pe grindî, care era obicînuita ședere a Dómnei și a femeilor sale. Tóte aceste încăperi, precum și deosebitele *băscî* seû cămări boltite, purtând o culă rotunjită pe d'asupra, în care se aflaî d'a-rîndul, paraclisul, haznaoa seû comóra și patul domnesc, rěspundeaî tóte în horă, prin nisce uși cu tocuri de pėtră nalte și înguste, aduse sus în înduoit perghel și d'asupra cărora se vedea săpat, într'o firidă, vulturul țerii. Printr'acea sală se făcea tótă slujba dinlăuntru a familieî domnesci; p'acolo putea cine-va să întêlnescă, trecênd

Glafurî = scobituri lungușete d'a lungul stîlpilor. — *Parmaclîc* = balustrată. — *Spătărie* = locul unde se șineaî autoritășile militare superioare. — *Sacnasiu* = balcon închis de tóte părșile înaintând afară din păretele unei case. — *Culă* = cupolă, boltă circulară. — *Perghel* = linie încovoșată. — *Firidă* = scobitură lăsată în părete.

dintr'o odaie într'alta, pe Domn seú pe orí care altul dintr'ai sėi.

Radu Socol ispitise mai de demult cum cã fiecele Chiajnei, în fiesce diminėță, eșind din chilia lor, treceau printr'acea horã ca sã mėrgã în odaia cu sacnasiu, unde se adunau la lucru tóte femeile dómnei; el se socoti cã minutul cel mai priincios spre a face Ancuții destãinuirea sa, va fi acela; și 'ntr'adevėr, într'una din țilele pėnė sã nu sosescã în Bucureșci pețitorii Țarigrãdeni, el se folosi de singurãtatea sãlii, prin care se strecura încetișor tēnėra fatã și, ținēnd strıns p'al seú pıept ce svícnea cu înfocare, marama cea nėgrã, singurul martur al îndelungatei sale iubiri, el pãși dinaintė Domniții și cu vorbe ce-ı tremurau pe buze, îi dıse :

— «Domniță! am cutezat într'o ți îngrozitoare «sã răpesc de pe capu-ți acest jalnic vėl. De atunci «l'am păstrat, nesocotitul de mine, ca un zãlog de «scumpe, de dulci, de 'ncântãtore nãdejdi! — Acum «simț, vai! cã visu-mi a fost o nãlucã; rađa ce a «lucit cãți-va anı asupra-mi se stinge și trebuie sã «intru iarășı în negura vieți-mi trecute. Priimesce «dar înapoi acest drag chezaș al amãgirii și al «deșértelor mele dorințe.»

Zãlog = amanet, gagiu.

Cu aceste cuvinte, el întinse tinerei fecióre marama cea négră; iar dînsa, al căruí fraged obraz se roşise ca peliţa unei persici dogorite de sóre, ridică seniní, drăgálaşii eí ochi albastrii muiaţi într'o rouă de lacrimi şi cu glas obidit şi galeş, îi răspunse:

— «Jupan Radule! decă cu adevér îţi este atât «de scumpă, de ce vreí óre să-mí înapoiezí acum «o jalnică podóbă, ce'mí aduce aminte plânsorí «trezite şi-mí vestesce póte rēstrişti viitóre? — «De mi-í crede, păstra-vei négra-mí maramă pēne «ce vei simţi că-ţi a perit în inimă orí ce scînteie «de nădejde.»

Şi 'ndată, pare că s'ar fi temut d'o nesocotită mărturisire, ea pripi pasul spre uşa sacnasiului, lăsând pe Radu uímit de vesele gândirí, de o fericire lui încă necunoscută.

Apoi Domniţa, intrând în cercul jupaniţelor adunate, cu anevoie íşi putu ascunde turburarea; în zadar se încercă ea să-şi urmeze dílnicile-í lucrări, căci mánile-í recite, tremuraú de pare că perduse îndemánatica lor agerime; nici fusul de sedef nu i se mai întorcea între degete, nici undrelele nu mai sciaú s'apuce íţele ímpletecite, nici firul de mătase nu mai nimerea să 'nşire mărgáritarele vērsate în pólá-í; ci ochii eí căutaú aíuré, la malurile înverđite ale Dâmboviţei, la norii fluturaticí de pre

cer, pare c'ar fi vrut să încrêdă acelor mângăișii și tăcuți prietini, taîna ce umpluse inima ei de fericiri și de temeri.

Muierile băgară în sémă acéstă neobicinuită turburare a Ancuții și începură să-și dea cóte, privind-o cu códa ochiului, să se cerceteze una pe alta, prin semne, de pricina acestuî neastêmpêr, să-și șoptescă la urechie, zîmbind pe tăcute; dar o femeie a Dómnei Chiajna, care veni să poftescă pe amêndouê Domnițele din partea mumii lor, precurmă acele glumete și clevetitóre bănuieli.

Ancuța tresări ca din visare; apoi îndată se sculară amêndouê, pline de 'ngrijare, și cu față smerită și supusă, intrară în *bașca* rotundă cu păreții și pardosela de pétră, unde le aștepta Chiajna, ședênd pe un jeț înalt de stejar săpat, cu tréptă subt picîóre și alături cu o masă pe a cării învelitóre de hramă, sta aședată, printre hrisóve pe membrană, și printre felurite pitace domnesci, peçetia cu care Dómna, nesciind, ca tóte femeile românce de pe atunci, să scrie, însemna numele șeü. Tot într'acea odaie era și patul Chiajnei, acoperit cu un macat de piei de urs, iar într'o scóbă, în părete, ardea o candelă de argint dinaînté sfintelor icóne.

Hramă = stofă flocósă de lână. — *Membrană* = pergament, piele pregătită pentru scris. — *Pitace* = scrisori, ordonanțe.

Domnițele se plecară în fața mumiilor lor și ridicându-și mâna de la pământ, îi sărutară dreapta și o aduseră la frunte, dupe vechiul obicei al țerii; apoi se rînduiră dinainté ei în picîore cu capul plecat la ascultare. Chiajna rece, posomorîta ca în tot-d'auna, le spuse :

— «Fiicele mele! s'aveți în scire c'am găsit
«să vă căsătoresc pe amîndoué; aștept acum cu-
«rînd să soséscă ginerii voștrii din Țarigrad, unde
«voi trebuesce ca în scurtă vreme să-i urmați. Nu
«mă înduoiesc că veți sci pururé să vă purtați
«cătrec soții voștrii ca doué domnesci Cocóne ce
«sînteți. Atâta vă spuî!»

Sora cea mare sărută de iznóvă cu supunere mâna Dómnei și se gati să éasă; iar Ancuța, în vinele căriia tot sângele se sleise, se 'ncercă măcar să scótă un suspin, dar ochii ei întêlniră căutătura strașnică a Chiajnei, în care sta tipărită o nestrămutată hotărîre și îi fu și ei nevoie d'a se supune în tăcere. Însă o jale adîncă îi cuprinse tóte simțirile. De ce voise sórta să-i arate, ca 'ntr'o fulgerare, o viéță fericită, ș'apoi așa gróznic s'o amăgésacă? De ce, dintre tóte mumele, pe dînsa, ființă blîndă și drăgăstósă, să o dea ursita pe mâ-nile unei mume neînblîndite? Cu așa mîhnicíose cugetări își petrecea Ancuța zilele și noptile, și

inima-i obidită, mereu suspina și ochii săi întristați se topiau în lacrimi de foc.

Sosiră 'nsfirșit în Bucuresci ginerii greci. Unul, copilandru, tână, frumos, sprincenat, cu mustața mică și neagră, cu ochi de femeie, cu părul încrețit, nalt, spătos și tras ca prin inel, ca unul din acei palicari muieratici, purtând fustanelă fălăită și strânsă pe șolduri, cămașă de filaliu largă 'n mâneci și cusută cu bibiluri, tuzluci și cepchen de filendreș stacojiu numa 'n fir și 'n mărgăritare, fesul la o parte, iminei mici și roșii, ș'apoï la brâu două lungi pistole ghintuite, lucrate în Veneția numai cu sîrmă de argint și cu sidefuri, și o pală de Taban cu apele negre pe tăiș și cu mâner de petre scumpe. Acela era Stamatie Paleologul; el intră în curțile domnesci în săltăturile și în desghinurile unui armăsăruș arăbesc ager și sglobiu, cu părul vână rotat și cu o șiră de stele roșcate pe ptept și pe spinare. Alături cu dînsul înainta, pe un cal mă ticnit, dar încărcat cu grele podobe,

Palicari = Flăcăi voinic, pe grecesce. — *Fustanelă* = fustă de pânză creță și scurtă, pe care o pörtă Arnăuții. — *Filaliu* = pânză din cea mă subțire și străvechie. — *Bibiluri* = flori formate din împletituri de fire de mătase. — *Tuzluci* = poturi, învelitori strimte puse pe pulpe. — *Cepchen* = vestă scurtă cu mânici despicate și atîrnate de umeri. — *Filendreș* = catifea orientală. — *Pală de Taban* = sabie persienescă.

Andronic Cantacuzenul. Trupul acestuia, mărunt, neputincios și gârbovit, pare că d'abia purta capul său mare, pleșuv și cărunt, cu obraji spâni, zmeđi și slabi; dar buzele-î subțiri și încrețite, ochii săi mici, vioi și pătrunđători, nările-î largi și neastêm-părate dovediaū acel duh sprinten și isteț, acea minte iscusită și dedată cu intrigile și cu batjocura, care sūnt ca o însușire a nēmului grecesc. Veșmintele sale 'l arătaū că este unul din dregătorii ceî marî ai bisericii bizantine; în cap purta naltul calpac de hîrșie fumurie cu fund de serasir; pe dînsul avea o hlamidă de sevaiū roșu, cusută cu palme de fir pe póle și încinsă d'a curmeđișul, pe sub supțorii, cu un lat briū său omofor, semēnat cu matostaturî în șatrangē; iar d'asupra, o largă mantie de buhur alb cu céprazurî de aur și îmblănită cu jder, căci d'atunci începuse Kazaklii, să aducă în Țarigrad scumpele blăni din Mosc.

Împrejurul lor staū grămădiți opt-đeci de călă-

Calpac = căclulă înaltă și dréptă purtată de înalții dignitari ai Porții Otomane. — *Hîrșie* = blană de la miel nefătat. — *Serasir* = stofă de betelă țesută. — *Hlamidă* = haună de paradă lungă și largă. — *Sevaiū* = stofă scumpă de mătase. — *Matostat* = pétră de preț, verde închis cu vine roșii, numită și *iaspis*. — *Șatrangē* = dispozițiune romboidală său în losange. — *Buhur* = stofă de lână subțire și móle. — *Kazaklii* = erau neguțatorii români, care aduceau din Rusia în țeră și în Turcia, blănurî prețioase.

reși turci, Ianiceri, Spahii și Ciohodari împărătesci, uniți cu înalta cucă din vârful căriia atârna pe saiele calului o lată pînă verde, alții cu coif poleit și împodobit cu două aripe de curușu, seșu cu o cîdă învîltă de pînă; purtând pe dinșii nisce capote de flendreș, de ghermesuturi și de felurite stofe, care îmblănite, care cusute cu fir; înarmați cu șulițe de trestie din Hind, cu arcuri încordate, cu tolbe de săgeți veninoase, cu iatagane de Horasan și cu sănețe frăncesci.

Tot norodul românesc, încă neînvățat cu falnicile podobe ale curții și ale ordiei lui Suleiman, privea cu mirare acest marelă alașu. Dar și mai mare fu mirarea cînd slujitori descărcară de pe catiri, bogatele odore seșu daruri de nuntă ale peșitorilor greci; ici se vedeaș sipeturi de sedef pline cu ghjordane, cu cercei, cu lefturi de smaragduri, de balașuri, de rubini, de zamfiri; pline cu pafale de aur și de matostat, cu colane și cu

Cucă = căciulă înaltă și dreptă a Ianicerilor, cu care Sultani dăruiaș și pe Voevoșii români. — *Capote* = haîne largi. — *Flendreș* și *Ghermesut* = stofe scumpe în felul catifelei. — *Hind* = India. — *Horasan* = provincie din Persia. — *Frăncesci* = din țerile apusului. — *Sipet* = ladă. — *Ghjordane* = brățări, colete și salbe de metale prețioase și de petre scumpe. — *Lefturi* = medalióne și bănuși de salbe. — *Balaș* = o pîtră scumpă de culóre roșie bătînd în vînet.

sponciuri de mǎrgén și de mǎrgăritare, cu surgucuri de brilliant; mai colo boccêlicuri de stofă cu așternuturi de agabaniu, cu primenele de bo-rangic și de filaliu, cusute cu bibiluri, cu gevrele și cu brînișore de betelă, cu feregele și binișuri de buhur, de cânăvêț și de sevaiu, cu blănuri de jder, de rîs și de samur, cu géruri și cu taclituri turcesci; mai dincolo lăđi cu covore de Ispahan, cu oglinđi de Veneția, cu buhurdaruri pline de scumpe miresme de Hegias, cu apărători de pene, cu felegene de smalț, cu zarfuri de sîrmă, cu tipsii, lighene, și ibrice de argint, cu cohale de cleștar de munte, cu linguri de fildeș săpat și cu felurite alte bogății, care, de prin tóte țerile le aduceau Venețienii, Armenii și Evreii, în Țarigrad.

Sponciuri = chiotori, copci, agrafe. — *Boccialicuri* = învelitori.
 — *Agabaniu* = pânza de bumbac, cea mai subțire. — *Gevre* = batistă cusută cu mătăsuri și fireturi. — *Ferege* = haină lungă și largă, purtată de femei în Orient. — *Biniș* = alt soiu de mantale lungi obișnuite în țerile răsăritene. — *Cănăvêț* = stofă grea și luxosă. — *Glar* = boccea de stofă lucrată cu lănurii culorate în felul șalurilor, dar de formă pătrată. — *Taclit* = stofă de lână servind ca învelitoare. — *Buhurdar* = vas și căție pentru tămâie și parfumuri. — *Hegias* = provincie din Arabia. — *Felegén* = cêșcă fără mâner. — *Zarf* = păhăruș în gura căruia se așeđa felegénul. — *Sîrmă* = lucrare cu firicele rigide de metal, numită și *filigran*. — *Cohale* = cupe emisferice fără picior, din care se bea.

Tóte aceste minunate daruri, precum și chipul plăcut al lui Stamatie, lesne fermecară mințile Domniții celei mari; dar Ancuța, sërmana, sta nesimțitoare séu mai bine vedea cu gróză apropiindu-se minutul logodniî sale cu Andronic, ce-î însuflase numai ură și frică. Cu tóte acestea, césul cel gróznic sosi. În biserica domnescă se gătise, pentru aceiaș çi, sərbarea amênduoror nunțile; patru cununiî erau aședate pe sânta masă și nuniî, cu patru făcliî, înconjurară, d'o parte o păreche veselă și potrivită, de cea-l'altă, duoë ființe ce sêmănaü una cu alta cum sémănă cruntul junghietor cu jertfa-î nevinovată. Slujba se 'ncepuse și Ancuța, galbină și plînsă, abia se ținea pe picîóre, când din glóta adunată în biserică, un tênăr, împins ca de furia desnădējduirii, se răpedi în cercul nuntașilor și, ridicând pe d'asupra uniî făcliî, un vël de zăbranic negru, îi dete foc, strigând: — «Pîeî, «amăgita mea nădejde!» — O vîlvóre de foc se 'nălță în bolta bisericii, ș'apoî o ușóră cenușă cădu pe masa cununiilor.

Ancuța cunoscuse într'acel tênăr pe Radu și, scoțênd din pîeptu-î sfărîmat un strigăt de durere, ea cădu jos leșinată.

Acéstă împrejurare rêmase de toți neînțelésă; pe Ancuța o ridicară pe brațe și slujba se urmă cu grabă. Amênduoë Domnițele erau măritate și

mai înainte ca să-și ridice casele și să se pornescă cu soții lor la Țarigrad, câte-va zile veseliile și sărbătorile se urmară în popor. Turcii își arătau măiestria lor în jocul geridului, nimerind țelul cu sulița asvêrlită din fuga cailor; apoi Româniî își încercau puterile la trântă și la luptă dreptă, apucându-se cu brațe vîrtose de mijloc, opintindu-se, smîncindu-se, învêrtindu-se și 'n sus și 'n jos, și 'n dreapta și 'n stînga, pêne ce unul dovedea și, isbind pe protivnic cu umeriî de pămênt, îl culca pe spate dinainte-î. Pehlivanii arapî și hindii, ce-î adusesese din țera turcescă, făcură și ei felurî de nêsdraveniî și de jocuri minunate și nevêdute locurilor nôstre; unii săreau în vèzduh, cu capetele în jos, peste opt bivoli puși în rînd; alții călcau cu iuțelă pe o fâșie de tulpan întinsă, fără d'a se cufunda, iar unul mai ales schimba în tot chipul o căciulă, care cînd o arunca de pămênt, pe loc se prefăcea în felurî de căciulî deosebite. De acolo a și eșit vorba românescă: «Altă căciulă!» cînd vrea omul să ȃică că s'a schimbat starea de mai nainte a unui lucru.

Apoi sêra se aprindeau prin pîete focurî mari

Gerid = Dardă fără ascușiș, care se asvêrlea la țel din călărite. — *Dovedea* = birușă, învingea. — *Pehlivanii* = prestidigitatoriî și bufoniî jocurilor publice, la Turci.

de paie și dicea mereu tubalhanaoa turcască de juca norodul; și une-ori slujitorii sloboțeau în mijlocul glotii câte o vulpe cu coda muțată în păcură aprinsă, de fugea lumea în cotro putea și mușterile speriate se îmbrânceau și alergau țipând; iar bărbații, sloboțind mereu pistole și desfundând la buți cu vin, chiuaiău și benchetuiaș și se vedeau cu cântările cimpóielor și cobuzelor muntenești și cu dibtele lăutărești.

În scurt, ast-fel se petrecură aici la noi cununile cocónelor Dómniî Chiajne cu Stamatie Paleologul și cu Andronic Cantacuzenul, amânduoî coconî Țarigrădeni.

F U G A

III.

Câte-va zile dupe nunțile Domnițelor lui Mircea Vodă, Stamatie Paleologul purcese în grab la Țarigrad cu soția sa; iar noul lui cumnat, Andronic Cantacuzenul, fu silit să mai zăbovescă, căci chiar din séra cununiilor, tânăra sa mirésă încă nu-și

Dicea = cântă. — *Tubalhaoa* = musica militară turcască.

venise în simțiri; dar presupunând că vremea va potoli necunoscuta ei patimă, mai bine decât lécurile vracilor, Grecul bănuitor și întăritat, smulse pe biéta Ancuța din zadarnicile îngrijiri ale jupa-nițelor curtence, și cu tot alaïul, cu tótă zestrea ei, purtată în deuce care, el trecu la Ruscïuc.

În séra când rămaseră să mâie într'acea cetate, Domnița isbuti ca bărbatul ei să-î lase, drept locuință, un kïoșk învecinat cu casele unde ei co-năcise. Acel kïoșk de lemnărie, lucrat numai în cafasuri și în săpături de chiparos și de iasomiu, pardosit cu lepedi de marmoră sângerie și împodobit cu tóte trebuinciósele smălțuite cu sîdefuri, era aședat pe o cóstă surpată, dar nu pré înaltă a Dunării; prin vergelele încrucișate ale ferestrelor vederea se 'ntindea peste tótă lățimea rîului. Acolo Domnița Ancuța, singură și cuprinsă de o jale adîncă, cu inima sfășiétă, cu fața ofilită, plângea amar crușimea sórtii sale; nóptea era înaintată și lacrimile-î curgeau făr' de încetare, căci de mult somnul fugise dintr'aï sėi ochi; dar cu încetul fruntea-î obosită cădu pe a sa pólă, trupu-î slăbit d'atíté suferințe, par'că se cufundă de sine-și; o pirotélă a minții, o 'mpăăjenire a ochilor începură a o coprinde, când de odată i se păru că aude,

ca într'un vis mângăietor, un glas depărtat, ce cânta cu vîers tânguîos aceste duîose cuvinte:

— «Frunđa-î verde, apa-î lină,
Ş'al meû suflet turburat;
Luna vars'a sa lumină,
Dar mî-e gîndul înnorat.

«Unde merg, în orî ce parte,
N'am nimica de dorit;
Visele 'mî-aû fost deşerte;
Ce-am îubit m'a amăgit!»

Ancuţa se trezi din aromélă; glasul părea că se apropie; ea sări la feréstră. Printre zăbrele vèdu luna plină colindând răpede faţa senină şi albastră a ceruluî; pe Dunăre schînteîaû rađele eî rêsfrînte în miî de talazurî; departe în colo un pescar turc trăgea la edec în tăcere caicul sèu încărcat; la pólele kioskuluî, codobaturele, acele rîndunele de apă cu lungî pene albe în códă, se aşterneaû, în zborul lor îute, pe faţa apîi ş'apoî îarăşi se ascun-deaû în cuîburile lor găurite ca nisce urlóie într'a- cea cóstă rîpósă. În rēpaosul noptîi se auđea nu- mai clătirea undelor ce se isbeaû încetişor de mal şi susurul alene al vèntuleţuluî de véră. Peste pu- ţin ochiî Ancuţîi zărîră o luntrícă ce 'nainta, despícînd valurile; un bărbat, cu veşminte negre,

Talazurî = valurile apîi. — *Trăgea la edec* = trăgea cu funia de pe mal.

ședea într'însa. El începu din nou să cânte cântarea de adinături :

— «De-mi lucește luna 'n cale,
De-mi e vântul cu noroc,
Ea n'alină a mea jale,
El nu stinge al meu foc.

«Dar iubita mea să vie,
Să-mi șoptescă : Te iubesc !
Ș'atunci inima-mi re'nvie,
Într'un rău dumnezeesc !»

Nu mai era înduioșată ! Acel vâslăș cutezător, era Radu ; acel glas plin de mîhnire, era al lui !

Fericirea în culmea sa, e nesocotită adesea și desnădăjduirea. Ancuța găsi în slabele-î mîni destulă putere ca să sfărâme zăbrelele de lemn ale kioscului. — «Radule !!» — strigă ea cu glas pătrunzător și sări pe ferăstră. Din norocire câți-va stîneni numai erau pînă jos ; Ancuța, cu cosițele-î plăvițe răsirate, învălită numai într'o iie subțire și într'o fustă de albă mătase, cădu pe năsipul jilav și môle al prundului.

Radu sări 'ntr'o clipă pe mal, trase capul luntrii c'o mână vîrtosă pe uscat, rădică cu'n braț puternic, mlădiosul mijloc al tinerii femeii, și, cu scumpa lui sarcină pe brațe, săltă iute 'n luntre ; apoi, îmbrîncind tare țermul cu vîsla, câte-va voi-

Plăvițe = blonde, bălaie.

nicescî loviturî de lopată, avântară micul vas de parte de cóstă. Ancuța, turburată, uîmită d'atîte vii și felurite simțirî, rămăsese pitulată în fundul luntriî, cu capul rezimat de pieptul Radului; trupul ei tremura ca frunța; brațele-î sta încrucișate p'al seû sîn ce svîcnea cu iuțelă, sub ușóra-î iîe de borangic; glasul i se curmase și, une-orî numai, cu o zîmbire ângerescă pe buze, un suspin întrerupt se revêrsa din adîncul inimii sale pline, și lacrimî, ca mîrgăritarele, picuraû dintr'aî seî ochi inundați d'atâta fericire.

Luntrea ajunsese în albia mare a Dunării și, cu Radu la cîrmă, se strecura ușor, furată de undele răpedi ce se goneaû și se îboldeaû cu vuet amorțit; o suflare rēcörösă sbîrlea fața apiî și legăna încetișor înaltele catarturî ale șăicilor ce se vedeaû albind în depărtare cu pînzele lor umflate; rașele luniî se resfrîngeaû, cu vii licurirî, pe culmea nestatornică a valurilor, rēspândind pe cer și preste rîu o dulce lumină, ce se îngâna cu negréla malurilor depărtate. Pe ostrovul învecinat, un stol de babișe sta adormite, și une-orî numai câte o stréjă de nópte din ele, întinđându-și aripele trunchiate și căscând în sus cîocul ei cu gușă adîncă, scotea un țipet ascuțit, de rēspundea malul de'mpo-

Șăici = micî vase turcescî ce plutescû pe Dunăre. — *Babișe* = paserî acuatice cu lungî pliscurî gușate; se dîcû și pelicanî.

trivă, iar leșițele speriete se da afund și se ascundeau în stuful și în papura de pe mal. Apoi iar toate se astêmpărau și o șoptă de taină se răspândea împrejur.

Într'acea liniște a firiî, Radu rădică vêslele pe d'asupra apelor și ochii săi se lăsară cu dragoste asupra Ancuței; dar în căutătura ei, el întelni atîta bucurie, atîta încredere, încât brațele-î o strînseră cu încântare de al său pept și buzele lor, pentru ântîiaș dată, se lipiră într'o dulce și nevinovată sărutare! . . .

O! desmîerdare nespusă a celui d'ântêi sărutat pentru două tinere inimî ce de mult se doresc! cine va puté ôre să te descrie? Cine va cuteza să cânte acel cântic de isbîndă? Cine va sci să spună câte simte firea omului într'acel singur minut al vieții, când fericirea covîrșesce toate celelalte simțiri? Nicî sărutarea blajină a mamiî pe fruntea pruncului său adormit, nicî îmbrățișarea frățescă a robului scăpat din robie, nicî mîndrul zîmbet al învingătorului, în césul biruinții, nu potî cuprinde sufletul cu un farmec ca acela, lipsit de grijî și de mustrate, de rîvnirî și de trufie!

Radu întrerupse tăcerea: — «Ancuțo!» — și se el, — «nu sciū de sînt alți ômenî mai dedați

«cu fericea; dar pentru mine césul acesta e mai
«presus de câte aievé mintea-mă a visat! — Tótă
«viața-mă pêne acum am trăit-o în amărăciuni;
«deunăđi în sfêrșit mă simțiū cufundat ca într'un
«nor întunecos și un vârtej viforatec mă 'mpinse
«ca să mă ıeaū dupe urmele tale. Ȑiceam în mine:
«Ce-mă mai este bună viața?... Singur, sërman,
«lipsit de părinți, de rude, de prietini, care să
«prindă milă de mine, lumea îmi e pustie. Orı
«unde nu va fi dınsa, eū nu am pe nimenı! Să
«pas decı pe calea unde a trecut ea, să calc în
«urmele-ı deșerte și, fiind-că sórta a merit-o a
«altuıa să fie, ca cel puțin doru'mă, ca un fum
«cuvios de tămıe, pretutindenı să se înalțe la
«dınsa!... Ancuțo! tu ai prefăcut acel nor în sóre
«de lumină! Tu ai deșteptat în sufletu-mă o viață
«necunoscută! Tu ai reıviat inima-mă ofilită! Tu
«ești ângerul mântuirıi mele!»

— «Radule,» — rêsponse Ancuța cu glasul
ınnecat în lacrimı de bucurie, — «din tot sufle-
«tul eū te ıubesc! Mai mult d'atıta eū nu sciū
«să-ți spun; dar un vıers taınic șoptesce de mult
«în mine și-mă đice că viața cu tine-mă va fi dulce,
«că numai cu tine aș voi să mor!»

În vremea acestor drăgăstóse vorbirı, prin care
fericiții tinerı își împărtășeau păsurile și dorurile

inimiilor lor, cursul râului furase luntrea și o împin-
sese cu răpeșiciune pênă la gura acelei strîmtoari,
prin care apele albiei celei mari se revêrsă cu vol-
bură în matca mai îngustă a țermului românesc,
toemăi la capul ostrovului Mocanu. Într'acel loc,
unde apele se'nvrăjbesc și se sfredelesc în
adînci vârtejuri, vasul începu să șovăiască, clătinat
pe înalte talazuri care se isbesc și se afundă cu
un urlat întăritat. Acea șuierătură spăimîntătoare a
valurilor, acele mișcări furtunose ale luntriilor înfri-
coșară pe Ancuța; stăpînită de o nespusă gróză,
ea d'o dată își aruncă brațele dupe gîtul lui
Radu și, strîngîndu-se de peptul lui, înălță ochii
la cer și rosti cucerită această rugă: — «Dómne!
«Dómne! fii cu îndurare! scapă-ne șilele. Fie'ți
«milă și nu voi să perim în césul cel mai norocit
«al vieții noastre!» Radu puse în grab mîna pe
vêșle și, spărgînd cu putere sila talazurilor, el se
luptă voînicesce pên'ce mica sa luntre, ocolind
prăpăștiile, săltînd ușurel pe d'asupra valurilor,
scăpînd, ca prin minune, din miș de nevoi, isbuti
să iêsă din primejdiósa strîmtóre. Atunci ea începu
iarăși să plutescă mai lin pe albia stîngă a Du-
nării. De acolo se zărea, în susul apei zidurile ce-
tății Săn-Giorgiu, care din ostrovul său înălțat
apăra orașul Gîurgîului; iar înainte, pe limanul
șes al Smêrdeii, licurea un foc de paie. Radu cu-

noscu într'aceia semnele bătrânului său slujitor Bănică, pe care'l lăsase la mal. El cârmi într'acolo și, grăbind lopătarea cu ale sale brațe vînjose, căroră și dragostea le dase o nouă tărie, micul său vas ce, în câte-va césuri de plutire trecuse tótă întinsă Dunărea decindé, sosi în sfîrșit la malul dorit, tocmai când luna scăpăta, gonită de lucé-ferul albicios al dimineții.

Bănică, care de mult ducea grija stēpînului său, alergă cu veselie ca să'l întēmpine; două șiroie de lacrimi curgeau pe obrajii lui, când vădu pe Radu, sărind sprinten pe uscat. Sērmana bătrână și credinciosă slugă, care 'l crescuse din a sa pruncie, îl îmbrățișa, îi săruta mănile, rîdea, plângea, își făcea semnul crucii, nu scia cum să 'și mai arate bucuria, cum să mai mulțumescă lui Dumneđeū.

— «Bănică,» — îi çise Radu, — «de mă veçi «tu acum cu viață, Domniții Ancuții să 'i aibi «mulțumire; dînsa 'mă-a fost mântuirea. Să'ti fie «de aci înainte, ca și mie, stēpînă!»

Bănică sărută cu recunoscință mănile Ancuții, și apoi, cu mirare, începu să întrebe: — «Dar «cum! ce fel s'a întēplat...?»

Radu 'i curmă vorba: — «Nu e acum vremea «pentru cercetări. Vorba multă, sărăcia omului!»

«Să ne grăbim să fugim, căci dorile se revérsă și ar puté să ne dea în urmă.»

— «Dar, vai de mine! stépîne,» — șopti bētrâna slugă, în mintea căruia bucuria se prefăcuse acum în smerită îngrijire dinainté unei fici de Voevod, — «cum o să pótă umbla Domnița călare? «Noi avem numai duoî bieți călușei... ș'apoî în-
«cotro să ne ducem?...»

— «Încotro? Mai întrebî? La noi acasă, la Mo-
«tru.» — răspuse Radu.

— «Ce gând ai, stépîne;» — adăogi Bănică,
— «apoî e biétă casa nóstră de la Motru, dupe
«potriva unei fete de Domn?»

— «Ancuța, moș Bănică! nu pune preț la ză-
«dărniciile falii. D'acum înainte averea ei, ca și a
«mea, stă numai în inimă. Ne iubim; ce ne pasă
«noé de sărăcie? — Așa e, dragă Ancuțo?»

— «Unde voi fi cu tine, Radule, acolo voi fi
«și fericită!»

Tênêrul Socol sărută dulce pe a sa iubită și încălecând voinicesce calul sēu unguresc, el aș-ternu bunda sa pe oblîncul șelei, ridică în brațe pe Ancuța și o aședă d'a curmeșișul rezimând'o de al sēu pept. Biétul Bănică, neputându-se încă bine domiri, ridică cu mirare sprîncéna, dete din

Bundă = manta mare de aba grósă.

umăr ș'apoî mormăi : — «Veđi Dómnē ! ce'sũ tineretele la om !» — Încălecă și dînsul pe măruntelu'î bidiviũ și se luă în fuga mare, dupe fericitiî tineri ce se depărtase în trépétul caluluî.

Călătoria fu lungă și ostenitóre. Dar cine nu scie câte póte junețea și iúbirea adunate la un loc ! Eî umblau măi mult nóptea pe rēcóre, tot prin căi pustii și lăturalnice, ferindu-se a deștepta bágarea de sémă a drumeților și a locuitorilor ; dar în cale, precum și în conacele lor, alese sub veselul frunđiș al pădurilor, câte dulci și drăgăstóse vorbirî ! câte visurî de fericire plăsmuite ! câte neprețuite, încântátóre și nevinovate desmîerdărî.

Ast-fel, dupe măi multe đile de călătorie, sosiră eî în valea Motruluî. Rîul cu apele sale gălbuî, curge pe o matcă de lut năcleîos, ocolită cu un desiș de verdéță ; acolo salcia pletósă, socul mirositor, alunii mlădioși, arțariî cu pojghițe roșiî, carpenii stufoși, salba móle și teii crescũ amestecați cu falnici jugastri, cu plopî nalți și subțirî, cu aninî ușureî, cu ulmî albicioși, cu sângerî pestriți, cu cornî suciți și vërtoși. Printr'acel hățiș felurit de arborî ce se'ndésă și se'mpletecescũ, mîerlele și pițigoii șueră și ciripescũ, săltând din ramură în ramură, iar pe vêful copacilor turturele sure și po-

Bidiviũ = cal mic dar țepên. — *Hățiș* = îndesătură de copaci.

rumbăiei sêlbatecî se-ngână, în vreme ce prigoriî cu pene albastre chiușescû mereû în zborul lor neas-têmpêrat.

Un drum îngust și mlăștinós străbate acea luncă înveselită și duce pênê la vadul Motrului, dincolo de care se vedea curtea lui Socol. Acea locuință, odinióră îmbilșugată și sgomotósă, era acum pústie și cu totul sêlbătecită; pe zidul de 'mprejmuire, acum muced și învechit, se întinsese lungî ramure de îederă stufósă; strêșina porții învelită cu blănî putređite de stejar se acoperise cu muș-chiu. Înlăuntru curții buriana crescuse naltă și abîe se mai zărea în fund, o grópă adîncă și mare, astupată p'alocuré cu surpăturî de zid, printre care rêsărise boziile și bálăriile; — atîta mai rêmăsese din falnicele case ale Vornicului Socol, pe care Mircea Vodă poruncise să le dobóre la pămênt! Mai în laturî era o colibă învelită cu șovar, în care trăiaû duoî, trei rumâni scăpatați, singurîi slujitorî rêmăși la curtea boîeréscă; în préjmă, sub nisce vechî tulpine de nucî, cu crăcile pe jumétate arse și uscate, eraû aruncate obeđi de róte, jugurî de car, ghizdurî, dóge și alte unelte de

Boziî = buriană cu fôla lată care face un fel de floricele albe ce se prefacû în bobîțe negre. — *Șovar* = un fel de trestie subțire, cu care se facû învêlîșurî de case la țéră. — *Rumâni* = țêranî clăcași și robiți.

jógăr, cu care își câștigau pâinea acei sërmanî muncitorî. De altă parte, câte-va înguste brazde de fasole, de prađ și de legumă; mai ici, un coșar în care se adăposteau sêra puține vite de hrană ce pribegeau đioa pe malurile gîrlei, mai dincolo, o șiră de paie și nisce copite de fên. Prin érba naltă și désă alergau și se jucau câți-va copoi și o potecă strimtă, cât trece omul cu piciorul, străbătea de la pórtă pêně în bătătura locuinții stěpînului. Aceia era singura clădire de zid rěmasă în curte; era un turn 'nalt și îngust cu ferestre mică și nepotrivate, avênd jos o portiță boltită, căria îi slujea de prag o pétră de móră crestată în duoě. Pe dinăuntru o lungă scară învêtită, cu trepte mică de pétră, da intrare, la deosebite caturî, în nisce chiliî pardosite cu cărămiđi, din care abié duoě mai erau de locuit. Într'una, sus, ședuse Radu și în cealaltă, mai aprópe de ușa intrării, credinciosul sěu Bănică. Acel turn aședat în vecinătatea porții, purta numele de *Chindie*, căci fusese odinióre, pe când se înălțau mărețe casele Vornicului Socol, locul de stréjă, de unde, ca și în curțile domnesci, se vestea cu tobe și cu surle, césul înserat al chindiei, când toți ómenii casii se adunau la cină și porțile ogrăđii se închideau.

Jógăr = ferestrěu mișcat de apa rîurilor, unde se taie scândurile, blăniile, șindriile și altele.

Ajungând în acele locuri sălbătice și despuțete, Ancuța nu simți cătuși de puțin acea compătimitoare mîhnire ce mai adese sărăcia însuflă chiar și inimilor milose trăite în bilșug; ea încă se bucură de liniștea acelor pacinice țermuri și îndată 'și însuși într'însele tóte visele sale de noroc. Cea d'întîi grijă a Radului și a Domniții, cât se vedură sosiți în umilitul și sigurul lor adăpost, a fost dar de a cere binecuvântările legii nóstre creștinesci și de a încheia pe dată 'n biserică a lor de veci unire. Un preot unchias dintr'un bîet cătun învecinat îi cunună în taină, fără ca dealtminteri dînsul să cerceteze cum-va cine ei sînt; destul îi fusese cuviosului pustnic să vadă că întru tóte, și flăcăul și fecióra erau așa bine potrivii încât de la Dumnezeu li se cădea să fie, pe acéstă lume ca și 'n vecie, uniți și fericiți. Decî viața Ancuții, ca și a Radului, se strecură de atunci ca într'un șir de dulci și neturburate plăceri. Ȑilele treceaū ca un zîmbet, noptile ca un farmec! Era o fericire de acelea pe care sórta dușmană nu le dăruiesce pentru multă vreme unor inimă de muritori!

Să ne întórcem acum iarăși în cercul viforos al luptelor și al intrigilor politice.

Andronic Cantacuzenul, amărît și înfuriat de fuga fără veste a soției sale, alergase drept în Anhial, la fratele său Mihail ca să'l însciințeze des-

pre crunta necinste ce i se făcuse în țera Românească. În pizmașa sa mânie, fericirea lui Stamatie i se părea o batjocoritore umilire, pe care sufletul său trufaș nu o putea mistui. El însuflă puternicului său frate zavistiosu'î necaz și'l făcu părtaș călduros la a sa răsburare. Mihail Cantacuzenul nu era om în mintea căruia să se ștergă lesne o înfruntare; decî el se sculă în grabă, se răpedi turbat în Țarigrad, unelti miî de tainice intrigî, iscodi miî de pîrî mincinoșe și apoi dete în genunchi la Vizirul Socoli, cerënd mazilirea némului domnesc din țera Românească și depărtarea din scaunul păstoresc a Patriarhului Iosaf. Bietul acest bătrân, pîrît pe nedreptate și tras în judecată dinainté soborului, pentru nisce vini fără de temeî, fu gonit cu necinste din patriarhie și muri ascuns într'una din mănăstirile sântului munte al Atonului.

Din partea însă a familiei domnesci, Cantacuzenul întempină o mult mai vie împotrivire. Chiajna își câștigase apărători chiar în sînul saraului împărătesc; solul ei cercase mai din vreme Porțile și mituise pe mai mulți din înalții dregători. De aceia și noul Sultan Selim, ne-voind să strice voianici unuia din ai săi puternici Viziri, hărăzi lui

Mazilire = gonirea din scaunul domnesc, detronarea. — *Sobor* = conciliul, sfatul bisericesc. — *Saraul împărătesc* = palatul Sultanului. — *Cercase Porțile* = câștigase pe puternicii de la Pórta otomană. — *Hărăzi* = dăruî.

Mahomet Socoli carte de mazilire pentru Pătru Vodă Șchiopul, și tot de odată, lui Sinan și lui Mustafa, apărători vânduți ai nămului Mircioi, le dăruie firman de Domnie pentru Alexandru, al douăilea fecior al Chiajniei.

Tot Chiajna era mai tare! Îngânfată d'acastă nouă biruință, ea socoti vremea numai bună pentru o nouă și desevârșită lovire asupra boșerilor răsvrătitori; urmând dar pilda de curând dată de către Domnul Moldovii, Alexandru Lăpușneanu, ea adună la un ospăț pe Radu Logofetul din Drăgoiesci, pe Mihnea din Bădeni feciorul lui Udriște Vistierul, pe Toader de la Bucov, pe Vladul Caplei, pe Pătrașcu, pe Calotă, pe Stan feciorul Drăgulețului, pe Radu Stolnicul din Boldesci și le tăie capetele. Îndată apoi porunci se trămiseră la Banul din Craiova, la ispravnic și la vătășii de plăuri ca să prință, ori morți ori cu țile, pe mulți alți boșarini de price, printre care era socotit și Radu, feciorul Vornicului Socol, de peste Olt.

Cu aceste împrejurări se petrecuse câtă-va vreme; lunile vesele ale veri fugise, luând cu sine jocurile

Omorirea boșerilor de către Alexandru Lăpușneanu, așa frumos povestită de C. Negruți, s'a petrecut pe la 1565; iar acestea se petrecu la 1567. — *Ispravnic* = administratorii județelor. — *Vătășii de plăuri* = administratorii ținuturilor muntoase. — *Boșarini de price* = boșeri cu idei răsvrătitoare.

pe verdéță, și plimbările nóptea pe lună, și acea mulțumire sufletéscă ce nasce din rațele mai căldurose ale sórelui, din mirosul bălsămit al pajiștei înflorite, din miile de neprețuite daruri ale rodirii. Omul, ca firea, zîmbesce cu sórele, se 'ntunecă cu norii, s'alină cu seninul, se turbură cu furtuna; fiesce schimbare a naturii are un răsunset în inima sa; fiesce frunță ce cade îngălbenită tómna, lasă un dor în sufletu-î întristat.

Așa și Radu cu Ancuța, înstrăinați de lume, d'ale ei veselii, dar nu și d'a sa răutate, trăiau acum într'a lor cetățuie pustie, purtând dorul frumóselor zile trecute și mângâindu-se cu nădejdea primăverilor viitoare.

E tristă și urită iearna la țeră, când crivéțul vi-foros urlă preste câmpii, când norii séu cęta întunecă cerul, când ploile reci desfundă pământul, când țarina'î gólă și năpustită, dumbrava uscată și plugarul trândav. Apoi, în lungile nopti de iearnă, ce întunecime plină de gróză! ce de șopte fioróse! Vântul vâjje și geme ca nisce jalnice glasuri ce plângú din depărtare; plóia isbesce cu o întăritată stăruire în päreții și în ferestrele casii; oblonul se cletină și scârție pe țîținele'î ruginite; focul bu-buie și trosnesce în cămin, și une ori o pasere de nópte, gonită din adăpostul ei, de o suflare mai viscolósă a crivéțului, își iewa zborul, scoțând un

tipăt sfâșietor și tânguios. Într'acele văietări ale firii, mintea de sineși se pornesce pe cugetări mîhnicioase; închipuirea 'și plăsmuiesce vedenii cobitoare și tot ce e mai trist în viață, toate răstriștele trecute, toate temerile viitorului se resfrîngă, ca umbre sângerate, în oglinda întunecată a inimii.

Într'una din acele serî furtunose, Radu ședea cu Ancuța, amînduoî tăcuți și duși pe gânduri; un foc de surcele vâpăia pe vatră, revărsînd o lumină roșatică în chilie; d'a lungul zidului se 'ntindea un pat acoperit cu velințe vîrgate de țeră; d'asupra era o mescióră albă rötundă și alături o laviță îngustă de lemn pe care ei ședeaü; dar în părete strălucea o bogată iconă îmbrăcată cu argint. Pe dînsa era înfăcișat, cu asprul condeiu al zugravilor strămoșesci, chipul Maicii Domnului ținînd sântul seü prunc pe brațul cel stîng. Lucîul înegrit al văpselilor, trăsurile uriașe și nemlădiite ale obrazelor, fețele lor îngălbenite, ochii lor mari și întunecați, în sfîșit acel cerc de lumină ce le împresura, la un cîas așa înoptat, făcea să nască în inimă o sfiéță și cuviósă îngrijare.

Privirea Ancuții se ațintise cu smerenie d'asupra icónii, iar tînerul Socol, în sufletul căruia se deșteptaü acum, una dupe alta, toate nenorocirile vieții

Obraze = figurile unei icóne seü unor persóne de frunte, iar *obraji* înseamnă orî-ce fețe omenesci.

sale trecute, tresări ca d'un fior, își lăsă fruntea pe mână și, cu glas obidit, întrerupse tăcerea :

— «Dragă Ancuțo!» — duse el, — «vedî tu această «sântă icónă?... Ea în veci a fost martură la «trîștile casei noastre; cu dînsa am împărțit tóte «mîhnirile mele... Odinióră nisce cîobanî, ce pă- «sceaŭ turmele noastre de oi departe, în munții «Vâlcii, aŭ găsit'o, țice, într'o veche tulpină de «ștejar ș'aŭ adus'o la tatăl meŭ. El, sërmanul, o «priimi ca o veste bună, ca un semn de noroc; «dar chîar în țioa aceia, silit de dușmanî să'și lase «casa, pe o gróznică vreme de furtună, el apucă «drumul pribegiei și muri pe țermurî depărtate... «Țărîna să'î fie ușóră!... Rëmăsesem, cu mama, «duoi copii, — o surióră și eŭ, — hrăniți la masa «străinilor; dar acei ómeni fără de milă, la care «bîetul tata ne lăsase, credêndu'î că'î sînt prietini, «îndată ce veni știre despre mórtea lui, ne opriră «mult puțină stare cât maî aveam și ne goniră de «pe pragul lor, săraci și despuieți. Din tóte ave- «rile noastre ei ne lăsară numai această icónă ce, în «nelegîuita lor credință, n'avea nici un preț... Ce «póte face o biată muier singură, departe de țara «și de rudele ei, cu duoi copii pe brațe?... Eram «încă tîner de anî, p'atuncé, dar vîrsta nu 'mî-a «cruțat nici o amărăciune!... Pe biată mamă o «vêduî zăcênd, în luptă cu bóla și maî vîrtos cu

«frica d'a ne lăsa fără sprijin pe lume; în sfârșit;
 «biruită d'atîtea suferințe, într'o noapte îngrozitoare
 «ca acésta, își dete, sërmana maică, sufletul. Eram
 «în genunchi la patul ei de mórte și în față 'm
 «lucea tot icóna acésta!...»

O viforósă șuerătură a vîntului, ce cletină cu
 vuiet învelitorea și ușile turnului, îi curmă pove-
 stirea. Ancuța se strînse mai aprópe de dînsul;
 amînduoi își făcură semnul crucii și Radu urmă:

«Apoi mai trecu vreme și soră-mea ajunse în
 «flórea tinereții; blândă și gingașă copilă! înce-
 «pusem să aflu într'însa o inimă ce 'mpărtășea și
 «mîngâia a mea jale din vremi adunată... Dar
 «într'o ți, — veđi cât îmi era ursita de dușmană! —
 «mă dusesem cu alți tineri să ne încercăm, în
 «câmpie, la jocuri de arme; eram în Ardél și to-
 «varășii ce mă chiămasé la acea sərbătóre, erau
 «cei mai mulți, feciori de nemeși unгурi... Unul
 «dintr'înșii (iadul să'î muncescă sufletul de trădă-
 «tor!) răpi în lipsă'mi pe scumpa mea surióră și
 «fugi cu dînsa. Când mă întorsei séra acasă, pre-
 «tutindenî era întuneric; furtuna urla cu turbare.
 «Chiămaî! dar nu'mi răspunse nimeni. La lumina
 «unui fulger, veđui odaia pustie și în față'mi lucea
 »tot icóna acésta...

Ușa chilieii se deschise cu sgomot și Bănică intră răpede și speriat!

— «Stăpînel!» — zise el — «o ceta de ómeni ne-a înconjurat tótă curtea. Nu sciú hoți fi-vorú, seú alți făcători de rele? dar, dupe numéru și armele lor, nu s'arată să fie cu vre un cuget curat».

Un glas s'auđi strigând d'afară: — «Deschideți pórta la ómenii Domniei?»

Bănică se plecă pe feréstră și răspunse: — «Păsați-vé în cale! N'avem loc de găzduit!» — Înșă Radu vru să'l opréscă: — «Ci tací, moș Bănică; or fi călători și 'i-a apucat nóptea pe drum. Nu voi, cât îi de săracă, să'mí fie casa închisă celor nevoiași. Mergi de le deschide».

El încă bine nu sfârșise și un glonț de săneta reteză păretele de lîngă feréstră. Atunci s'auđi o larmă de ómeni ce spărgeau porțile și năvăleau cu grămada în curte. Radu scóse al seú paloș și sluga puse mîna pe o pușcă:

— «Acum, fétul meú, or cu viața or cu mórtea! Domnul să ne ajutel» — spuse bétránul Bănică.

Tilharii într'acéstă vreme, ca săși facă lumină în curte, dedese foc la șira de paie ce zbura cu flacări spulberate de vînt; ei sparseră portița chin-diei și se urcaú unul dupe altul pe scara învêrtită. Bănică trase cu pușca și rěsturnă pe cel din frunte,

dar o mulțime de Pandurii bănesci, călcând peste trupul tovarășului mort, se răpeșiră cu săbiile góle asupra lui și bătrânul slujitor cădu înjunghiat pe pragul ușii.

Ancuța sta îngenunchiată dinainté icónei. Ostașii năvăliră în chilie sbierând cu turbare: — «Pe dînsul, copii! dați de tot!»

Paloșul Radului zbură un minut, făcând rôtă împrejurul, dar săbiile și lăncile îl înconjurau. Străpuns de tóte părțile, arma îi pică din mână și el cădu mort la pămént. Gróznic fu țipétul Ancuții, când ea se aruncă peste trupul sfîșiat al soțului ei!

Un nor de fum umplu chilia; vílvorí de foc eșeau pe gura vetrii și grindile trosneau, scăpărând țândării înflăcărare. Atuncí icóna cea mare cădu din părete cu un rêsunet lung și tângușos!

Vêntul aruncase paie aprinse pe învelitóre și focul încinsese de tóte părțile turnul. Pandurii se îmbrânceau și se rostogoleau acum pe scară, cu țipete și cu sgomot, cătând să scape din primejdia pojarului; ei fugeau care încotro găsea loc de fugă.

Tótă nóptea arse chindia lui Socol; în murgul ȝorilor o șiră de scînteie încununa a sa créstă,

Pandurii bănesci = ostași aî Banului Craiović. — *Pojarul* = focul, incendiul.

care și ele se stinseră una după alta. Câte-va zile însă mai în urmă, clădirea surpată încă fumega.

PUSTNICA

IV.

După ce Pórta turcésă mazili din Domnia țerii Românesci pe Pětru Șchiopul, acest domnesc cocon, adus în Țarigrad, fu pus în lanțuri și trămis surghiun la cetatea Conia din Anadol; dar maică-sa îngrijată alergase curând în urma lui și, cu mânilor pline de aur, ceruse înapoi pe fiul ei cel robit. Patru-șeci mii galbeni, (afară de tot atâte ce adusesse drept haraciu al țerii) împărțiți pe la Viziri și pe la curteni de totă mâna, scăpară zilele amenințate ale lui Pětru; dar un lucru mai ales întorse spre dînsul voia veghiată a Sultanului, adică mărinimosa predare a unii comori de o suta treiszeci mii galbeni, care se dovedise adunați și puși la păstrare de némul domnesc al țerii Românesci. Împăratul se milostivi și hărăzi șeci mii dintr'înșii bētrânei dómne; iar pe coconul ei îl opri în Țarigrad cu léfă din haznaoa împărătésă, și preste câteva luni îi mai adaose și două-șeci aspri tain pe și.

Surghiun = exil. — *Voia veghiată* = bine-voința. — *Tain* = subsidiu pentru hrană.

Cu atita însă nu se mulțumea Chiajna; având un fiu pe scaun, ea sîrgui să'î agonisască și celui-alt Domnia vecină a Moldovii, de care se folosea pe acele vremi un Ión Vodă, venetic armén, pururé învrăjbit cu Turcii; drept aceia, nu puțin lucră dînsa la pîra și la osînda lui Ión Vodă. În sfîrșit, la anul 1564, ea isbuti, prin uneltirile sale să scótă carte de mazilie Domnului moldovenesc și 'n locu'î să se orînduîască fiul eî Pëtru, care și purcese din Țarigrad însoțit de óste turcescă.

Din partea sa, Ión Vodă nu priimi voios ca să se lepede de Domnie, ci adunându'și boierii și țera, le ceru jurămînt statornic ca să se lupte și să móră împreună cu dînsul și, începênd atunci gătirile de bătălie, trâmise să poftescă cu léfă pe Kazaci ca să'î vină întru ajutor; iar aceștia, cum isū rësboinicî și'n veci gata a se amesteca în tot felul de vrăjbi și de sfădirî, se adunară o miie două sute de ómeni și veniră la dînsul.

Dincóce de Milcov, aflând de neprietenésca priimire ce aū să facă Moldovenii frățină-sëu, Alexandru Vodă își strînse și el oștirea și se găti a purcede spre Moldova, în întêmpinarea lui Pëtru. Pe de altă parte, Dómna Chiajna, temêndu-se într'ăsa priinciose împrejurări, de vre-o isbucnire protivnică în țera Oltului, unde în veci colcotea

Sîrgui = se sili. — *Amestecare* = formă vechîe în loc de : amesteca.

o dușmănie ascunsă asupra némului domnesc, hotărî să dea însăși o raită prin orașele oltenesci, ca să îngrozescă pe cutezători și s'amăgescă cu măguliri pe cei cu bună voie.

Ea trecu răpede prin Slatina, prin Caracal, prin Craiova și găsi mai pretutindenți casele boieresci pustiite; care nu perise de sabia slujitorilor domnesci, fugise în pribegie; moșnenii ce mai rămăsese, împreună cu opinca, răbdașul păsul țerii și nici măcar aduseră jeluiri Dómniî. Ce'i bună Românului jeluirea, când urechea ce-l ascultă e tot una cu mâna ce'l apasă? Tace pênă ce Dumneșeu prinde într'o și milă de dînsul, orî pênă ce însuși se înecă cu răbdarea ș'atunci își face singur dreptate!

Chiajna 'și urmă dar în tîcănă calea spre Cerneți și spre Rușava. Ea călătorea într'un rădvan, care pe atunci era o largă cutie de lemn vöpsit, scobită rotund și aședată, fără arcuri, pe un dric cu patru röte ferecate. Opt telegari înhămați unguresce, d'a lungul, cu șleurî de curea subțiri și întinse, purtau trăsura mai ușor ca vîntul. Erau tot călușei rotunși de Dobrogea și bahmeți sbêrliți de Bugiac, aleși tot pătrărei și cincărei, negrii

Rădvan = trăsura învilită, carêta. — *Bahmeți* = cai de Bugiac în Basarabia. — *Pătrărei* și *cincărei* se dice de caii de patru și cincî ani.

la pěr ca pana corbului, cu códele lungi, cu cómele rėsirate, cu nara 'n vânt, fugarĩ neobosiți ce abia atingeau, în buiestru, cu copita de țerină. Duoĩ surugii flăcăiandri, cu mintene numai găitane, cu căciula moțată de óie p'o ureche, cu mâneci albe, largi și suflecate, îi mânau din călărie, săltând ușor pe șele, chiuind vesel din gură și plesnind din bicele lor ce se împleteceau, pe d'asupra capetelor, ca miĩ de șerpĩ încovoioși.

Astfel sbura în cale Dómna Chiajna, prin codrii din apusul Craioviei și începuse a înopta când trăsura'ĩ scoborĩ într'o luncă unde, printre carpeni stufoși, prin des aluniș, se strecurau apele gălbinatice ale unui riũ; naintașii trecuse apa prin vad când de o dată, opintindu-se 'n loc, începură a sforăi; cei-lalți cai le urmară pilda și într'un minut tóte hamurile se 'ncurcase; bahmeții se rėsirau în desghinuri, săreau în doue picĩore, nechiezând speriați, cu urechĩa cĩulită, cu cóma sbêrlită, neșupuși frêului, neascultătorĩ glasului, staũ încordați și nu voiaũ să ıea din loc.

— «Dar, ce märe, să mai fie și asta?» — strigau unii din drumeți, ne'ncercați la séma cailor, — «Or «că strechĩa a dat într'ınșii?»

— «Ba așa'sũ bahmeții de la noi», — rêsponse cu mĩndrie un bêtràn lipcan tãtar din Bugiãc, —

Lipcan = curier.

«aũ sãmîntã de Misir, și calul de Misir miróse
«de departe unde'ı vre un zid pãrãsit și sforãie a
«pustiũ, nechiazã ca de gróza morții».

Într'adevër, pe malul învecinat, printre desișul
mërunt al unui zãvoiu de copãcei, se 'nãlța pe
albãstréla întunecată a cerului, un pãrete îngust
și negru, cu muchia surpatã, cu laturile crãpate,
fioros și cobitor ca urma unui pecat în amurgul
conștiinții. Sgomotul alaıului domnesc deșteptase
bufnițele și lilieciı, care, din crestãturile vechii zi-
dirı, zburau fılfãind în tóte pãrțile, cu țipete as-
cuțite.

— «Cruce ajutã!» — șoptirã slujitoriı între sine,
cãtãnd sã descurce hamurile cailor. — «Ce dãrĩma-
«turı sã fie asté? Iar vre-o mãnãstire pãngãritã de
«pãgãni, arde-ı-ar focul!... Ce sciı?...»

— «Ba'ı, pare-mi-se, chıar chindia lui Socol care
«aũ ars'o, mãi aniı trecuți, Panduriı, când aũ ucis
«și pe Radu, feciorul lui... Așa 'ı; vorbã e? ia,
«tocmã aci era, în lunca Motrului. — Ci-cã, mãre,
«c'a treia și dupe ce a dat clãdirea pojarului, a
«eșit nóptea din pimniți adınci, o stafie c'o icónã
«mare sãpatã în pept și a apucat țipãnd în patru
«pãrți, de unde suflã patru vânturı, și la răsãrit,
«și la meșul-șilei, și la sóre-apune ș'apoı 'și a ales

«cale spre stéoa nopții, și s'a dus, märe, s'a dus
«tot în colo, în fundul ȳernii, unde'sü troienii de
«ninsóre ca munții...»

— «Veđi d'aia nu s'a mai pomenit d'atunci să
«fie ómenii cu șederea pe locurile acestea! Aü bäre
«jenärit toți rumänii de spaímă!»

— «Auđi, märe bädiță!» — adäogirä cu mirare
ascultätorii și, fiind-cä în vremea povestirii hamu-
rile se aședase în bună rinduälä, slujitorii apu-
carä caii de därlog, îi trecurä, făcändu'si crucea,
pe dinainté därimäturilor, ș'apoi surugii, plesnind
din bice, strigarä cu glas ascuțit: «I! häi să
mergä!!!» — și tötä ceta în góna mare porni
înainte.

De auđise Chiajna ceia ce se vorbise, cine póte
sci? Destul e că chipu'i rëmase neclintit, fruntea'i
tot încrețită, ochirea'i tot strașnicä, dinți'i tot în-
cleștați.

La Cerneți, la Rușava ș'apoi la Tîrgu-Jiiului cer-
cetările sale avurä acelaș sfirșit; pretutindenii ea
gäsi o aromire nepäsätóre din acelea ce đicü: «Sä
n'aibi témă!» și adese ascundü un jaratec. Se în-
dreptä apoi spre Vâlcea, ca de acolo să se'ntórcä,
pe sub muscele, la locul unde se adunase la ta-
bără fiii sëi.

Muscele = délurile de la pólele munților.

Drumul ce merge prin munți, din Gorji spre Râmnicul-Vâlci, la depărtare cu vre-o două-trei césuri de acest oraș, apucă d'a lungul printr'o vale largă, prin care curge, pe o îngustă matcă așternută cu petriș gros, pârîul numit Otăsëul. Aî dice că apele sale limpezi se jócă cu veselie în resfățate încovoieturi, une-orî strecurându-se binișor prin érba désă și mëruntă a lunci, alte orî alergând cu pripă d'a curmezișul văi, de la un mal pênă la altul, ca suveica pe ițele răsboiului. D'a stînga râului sînt déluri pe care crescú amestecați, brađi și paltini, frasină și mestécănî; de cea-l-altă parte munți cu înalte piscuri își arată cóstele lor aprigi, rîpóse și surpate, ce se destindú ca un vechiu părete de uriași, mâncat de umeđelă și de putregaiu.

Într'o séră, luna înaintând liniștit pe din dosul acelor negre vërfuri sfărîmate, întuneca cu umbrele lor prelungite adînce vale ș'apoî iar, une-orî scăpând printre surpături, rađele ei sticleaú, ca petre scumpe, pe valurile pripite și colcotóse ale micului pârîu.

Era liniște pretutindenî când începu a rësuna, cu un vuïet depărtat, trépëtul cailor ce purtau și însoțeau rădvanul Dómniî Chiajne.

Un lipcan alerga înainte ca să cerce drumul și să deschidă calea; calul sëu, ce în góna mare se

așternea drumului ca suflarea de vânt pe érba de pe câmp, fugea scăpărând din copită și, pe tot minutul, muindu'și gleznele în valuri, străbătea matca șerpuită a Otăsëului. De o dată, la un mal, agerul dobitoc se opri sforăind; iar călărețul, auzind în préjma'î un gemët slab și sfêșit, zări, sub o rață trecătoare a lunii, chipul său mai bine umbra unei ființe albe și uscate ce zăcea asvêrlită pe malul verde al râulețului. Trupul ei despuțat ce abie 'l înveleaū nisce țole sfîșiète, părea zdrobot; mânilé și picîórele'î slabe și langede, căutând póte în récórea rîului ceva înviere, pluteaū pe d'asupra apii ca frunțe 'ngălbinite de tómnă; capu'î obosit căduse pe petrișul din matcă și pletele'î rësirate se scăldaū, furate de valuri.

Lipcanul gonaciu se opri dinainté acelei íezme ce semëna mai mult cu un morman de óse, și îndată în urmă'î sosi întreg alașul domnesc. Tótă glóta drumeților, pêné chîar și Dómna, se coborîră din rădvan și de pe cai și se apropiară de locul unde se afla nenorocita ființă; totî, făcendu'și cruce, priveaū cu o milósă spaîmă acel trup sfărîmat, în care suflarea semëna cu cea din urmă vâpăiere a candelii ce se stinge. Iar ea, dinaintea unei așa sgomotóse adunări, deschise încetinel plîópele sale afundate; ochii eî mari și holbați se sticliră, cu o nespusă durere, către malul drept al vâlcëii și

trupu'i întreg, prin nisce uşore tresărituri ale nervilor, părea c'ar vrea, c'ar cere să se tragă spre un loc dorit.

Acel loc era o măgură verde cu muchea lată și rotundă, pe care crescuse din vécuri depărtate, un bătrân stejar, sub al căru'i lat frunziș se umbrea tot délul; nu departe de dînsul, un plop străbun își înălțase spre nori creștetul semeț. Amênduo'i, ca duo'i frați sërmanî și năpustiți, crescuse singuraticî p'acel costiș; amênduo'i de mări de vécuri se luptase 'mpreună cu crivețele și cu vije-liile; amênduo'i în sute de rînduri scuturase 'mpreună când vesela frunță, când trista zăpadă: amênduo'i se unise ca să fie, în pustiū, locaș milostiv al paserilor cerului, umbrar rëcoritor al turmelor zăbușite, adëpost binecuvîntat al călëtorului obosit!

Spre dînșii acum se îndrepta stăruita dorință, suspinul cel din urmă al neputincioșei acele ființe.

Un om o luă dar în brațe, și cei-l-alți toți îl urmară, suind délul în fața vechiului stejar; dar cu cât mai mult se apropiaū, o zare de lumină neobicînută, care sub rașele lunii crescea ca un lucéfër albicîos, ca o pară de foc luminósă, părea că ese din sînul bătrâni'i tulpine. O sfântă gróză cuprinsese tóte inimile; dar împinși ca de o putere căria nu'i puteaū sta împotrivă, ei înaintaū uī.

miți de rađa lucioasă ce'i trăgea spre sine și le sorbea vederile. Când ajunseră pe muchea măguri-rii, drept în fața stejarului, toate în préjmă erau scăldate în lumină, toate străluceau ca într'o senină vîlvóre; iar în tulpina scorburósă a copaciului, împresurată de rađe argintii, domnea ca 'ntr'un cerc de slavă ceréscă, chipul înegrit al Maicii Domnu-lui, ținînd pe brațu'i stîng pe mântuitorul sêu Prunc.

— «Maică Précurată!» — strigă atunci pustnica ce 'n fața icónii părea că 'și dobêndise un vîers mai tare, mai dulce sunător decăt glasurile ome-nesci, — «Maică Précurată! maică fără pată! tu, «care ai încercat numai durerile inimilor lumesci, «care pêne acum nu te-ai îndurat a 'mî ierta câte-«va ڭile răsipite în desmierdările vieții! Tu, care «ai privit fără jale sfîșierile inimii mele, când sin-«guru'mî p'acéstă lume și mult-îubitu'mî sprijin a «căđut jertfă sub mîna mohorîta a ucigașilor! «Tu, care m'ai călăuzit prin poteci spinóse, pe «sloiuri de ghîață, când cu sînta'ți icónă în brațe, «am colindat așurind plașurile și câmpiile! Tu, «care m'ai adus sub acéstă sfințită tulpină, într'a-«cest sêlbatic sêlaș de pustnicie, în care sufletu'mî «dăulat și zdrobit de rēstriște, în zadar cată odihna

Vîers = glas.

«și pururé, ca o milostenie, îți cere scurtarea ti-
«căitelor mele zile! Tu, deci, care și de am pă-
«cătuit, și de am fost culpeșă ție, m'ai osîndit
«după mulțimea vinilor mele! Acum, cerescă stă-
«pînă, inima îmi spune că îndurațu-te-ai în sfîrșit
«de mine și ai apropiat césul dorului meu!...
«Acum dar mă 'nchin la pólele tale cu jeluirî, cu
«rugăminte, cu lăcrimări, nu dóră ca să'mi ceiu
«vr'o cerescă răsplată,—căci ce va fi partea mea
«dincolo de zburd'acéstă lume e în sînul tēu ș'al
«Domnului și cu voiosă bucurie îl voiu priimi!...
«—ci, Maică milostivă, tu care ai fost mumă ș'ai
«pătimit de păsul fiului tēu, fie'ți milă și 'mblân-
«șesce, alină și spală orî ce duh de mânia, în
«inima mumiî ce m'a purtat pre mine, nevred-
«nica, în sînul ei și la picíórele căria mă plec a-
«cum, ca și dînsa, cu milostivire ca tine, să uíte
«greșalele nesocotitei sale fiice!... În césul acesta,
«care e al meu cel din urmă, iértă-mă, maică,
«deși mult 'ți am greșit eú ție în vieță! iértă-mă,
«căci cu amarnice dureri am ispășit, vai! și eú,
«vinovata'mi îndrăznélă, pécătósa'mi rătăcire!...»

Rostind cu o cucerită și'nfocată căință aceste
din urmă cuvinte, sérmana pustnică se prăvălise
cu fruntea în țérînă dinainté Dómniî Chiajne.

Ticdit = nenorocit, chinuit. — *Zburdă* = nestatornică.

Acea vedenie strălucitoare a unei sante icone în mijlocul nopții ș'al pustietății, acea durerosă destăinuire a unei așa jalnice sorțe, acel glas proocesc ce vestea mórtea vecină a fiicei sale, făcură să clipescă sub gena încruntată a Chiajnii o umbră de îndurare; dar frémétul miliî nu se coborîse încă pêne în inima'i oțelită, când de o dată un nor răpede și negru trecu cobitor preste fața lunii. Lumina icónii îndată se stinse și întunicul se respîndi jur împrejur.

Cumplita mumă se 'ntórse atunci cu o ferosă iuțelă și, grăbind pasul spre vale, strigă cu'n glas aspru: — «Nainte, copii!» — Vinovatul împetrit în rele fuge chîar și de umbra muștrării. Într'o clipă Chiajna se suise 'n rădvan și tovarășii săi, înfiorați de sunetul oțelit al glasului ei, ajunsesse departe, gonind în urma rădvanului, când începură să simtă muștrarea în cugetele lor, biruite de asprimea nemblânditei lor stępîne.

• • • • •
În valea Otăsului, câte-va slabe suspine, perdute printre șuerătura frunzelor ce se legănau în adierea dimineții, dovediră suferințele cele din urmă ale nenorocitei pustnice. Muritórele despuierî ale Domniții Ancuțe, cădute chiar la pólele santei icone, în sêlbatica chilie ce-și găsise ea, în scor-

burea străbunului stejar, fură acoperite de frunzele ce le spulberă crivățul de toamnă.

Mulți ani în urmă cïobanii găsiră tot acolo icóna Maicii Domnului, ce se ȃice a fi una din cele șapte de Luca Evanghelistul zugrăvite, și chïar în tulpina bētrânului copaciu ei scobiră bisericuța cea vechie a mănăstirii ȃisă «Dintr'un-lemn».

Pe când Dómna Chiajna își urma ispititoarea colindă preste Olt și prin țera de sus, tinerii ei feciorï domnesci, însoțiți, unul de óste pământénă și de ajutorințe unguresci, altul de Turciï ce i se dase ca să-l așede pe scaunul năzuit al Moldovii, se întēpinase în ocolul Focșanilor și se lăsase cu taberile lor amestecate în satul Săpățeni pe lunca înfrățitoare a Milcovului. Dómna mumă îi ajunse acolo, purtând în sufletu-ï smăcinat o îngrijată presimțire care, sub aspra-ï fálnicie, se vedea printr'un neastēpēr fioros. Ea căta în zadar să-și

Tradițiunea ȃice că icóna cea mare de la mănăstirea Dintr'un-lemn a fost de mai multe orï mutată și s'a întors singură la locul unde era clădită mănăstirea.

potoléscă neodihna cu nădejdea isprăvilor viitoare ; dar oștile împrejuru-î, multe și veghiate, i se păreau molatice și nevoiose. Un neîncetat susur de tainică trădare îi șoptea la auz ; mintea-î se muncea cu tot felul de bănuiele. Dîoa, ea colinda fără repaos tabăra, vrînd să încerce credința ostașilor, să învie, ca odinioară, bărbăția în inimile lor ; dar iazma neîncrederii o urmărea pretutindenî și vîersul îmbolditor îi perea pe buză. Apoi iar în tăcerea nopții, în veci deșteptă și frămîntată de grijă, ea trăgea cu urechea la strigările prelungite ale strejilor depărtate și adese, cuprinsă de o nedomirită temere, alerga să pîndéscă la perdéoa corturilor, unde se odihnea, în visuri de isbîndă, fii sîi, uneltile nesătióse sale mîndrii.

Din potrivă acești două tineri, bizuindu-se cu încredere pe rézimul lor ostășesc, pe pîrtinirea sórtii și pe tóte voiosele închipuirii ale juneții lor, petreceau dílele în vesele ospețe, benchetuind cu boiarii și purtătorii oștii lor și gata a purcede asupra lui Ión Vodă, decă nu 'i-ar fi amînat din dí în dí îngrijatele presimțirii ale Dómniî mu-mii lor.

Într'astfel de felurite aplecări se afla tabăra frătésacă a fiilor lui Mircea, când sosi scirea cum că boierii moldoveni, temători a se vedé pe viitor înstrăinați de la mila noului Domn, arú fi hotărît

să părăsescă relii sale sôrte pe vechiul lor stăpî-
nitor și are să vină, mânați de Dumbravă Vornic-
cul, ca să se închine lui Pătru Voevod. Acéstă
veste umplu tabăra de bucurie; cu nădejdea vii-
torei împăciuirii, strejile se rădicară, veghîerea se
desființă, caii se sloboziră la pășune, armele se
aședară în snopi; tóte se pregăteau pentru o ob-
ștăscă înfrățire. Dómna Chiajna însă, care nu pri-
vise cu suflet liniștit acea nesocotită răsipire a
tuturor mijlócelor de o grabnică apărare, cu cât
se apropiau Moldovenii, mai cu dinadinsul stăruia
ca tinerii Domni să se țină în laturî, sub bună și
zdravănă pază.

Norocul lor voi ca, înduplecați de nepregetata
rugăciune a mumiî lor, dorința aceștia să fie îm-
plinită și ca dînșii amênduoî să lipsescă din cortul
lor, în césul când Moldovenii se iviră dinainté ta-
berii muntenesci.

Într'adevăr, Dumbravă Vornicul descălică în fața
șatrei domnesci, însoțit d'o glótă năprasnică de
boieri și de slujitori, purtând nu veșminte de
sărbătore, nici zîmbetul smerit al supunerii, ci po-
doba oțelită a unei țile de harță și seméța cău-
tătură a unei biruințe lesniciose.

Osebit de aceia, se zărea în depărtare ostași nu-
meroși care, după caii lor mărunței și péroși,

după largii lor șalvari roșii, după chiverile lor țuguiete, după cântările lor prelungite și după naltele lor sulițe ce luceau la sora ca spicurile pe holdă, lesne se cunosceau că sînt pîlcurile de Kazaci, venite sub povățuirea lui Sfirski, în ajutorul lui Ión Vodă.

Chiajna, care 'ntr'acastă grea prilejire, sciuse a întipări pe chipu-î fățarnic o senină și rece mîndrie, adăsta pe boierii moldoveni într'un falnic cort rotat de covor alb, cusut peste tot cu fir, legat jur împrejur de martaci poleiți și 'nșoponat cu un măiug de aur.

Dumbravă Vornicul intră în fruntea tovarășilor săi; el era un matur voinic, nalt și spătos, purtând o țurcă de blană flocosă ce ascundea capu-î ras, din creștetul căruia o singură șuviță de păr atârna în jos pe céfa-î lată și vênosă; era îmbrăcat cu un mintén de urs lățos și 'ncins cu o curea, de care sta aninată o ghiogă năstrujită cu dinți de fer, adevărat baltag de urieș:

— «Unde'su puii de năpîrcă?...» — strigă el cu glas răgușit, intrând în cort cu mâna în șold. — «Li-a sosit césul peiriî! halal di ei, fártățî!»

Șalvari = nădragi largi. — *Martaci* = țerușii de care se lęă frînghiile cortuluî. — *Înșoponat cu un măiug* = încoronat cu o sferă. — *Aninată* = atîrnată. — *Ghiogă năstrujită* = armă compusă dintr'o ghiulea cu ținte mari, pusă în vêrful unei măciuci. — *Halal di ei* = vai de ei!

— «Pare-mi-se că 'n beție-î 'ți-ai perdut cumpetul «vorbiî, jupan Vornice;» — rosti Dómna înstru-nându-și mânia, — «or pe semne c'ai mintea ca «de prunc într'atîta trupeșie?»

— «Tacî, muîere; nu bîrfi!» — rîspunse Dumbravă, — «nu dóră c'atî socotit voi că-î Moldova «țéră di jac, să ni gîóce ca pi urs o mișa pripă-șită pi la Muntenî și duoî fecîori di lele fărme-«cați, duoî lîngăî nătîngî ce li pute botu a lapte?... «N'avem noi nevoie di Domn muntén. Munténul «îî om viclén: nu-î ca Moldovanul, ortoman și «dănos la mîná și la suflet fălos... Haî! voînicî, «drăguțiî mei, dați năvală di mi-î prîndeți și mi-î «legați cole cot la cot să-î ducem poclon lui Io-«niță Vodă, ca duoî berbeci di Armidén!»

— «Câni nerușinați, litfă rea!...» — strigă Chiajna, spumegând de turbare; dar Dumbravă nu-î dete vreme să urmeze zadarnicele-î sudalmî, ci, desprîndînd ghîóga de la brîu, o 'nvêrti de câte-va orî cu brațu-î vînjos ș'apoî, glăsuînd un gróznic blăstem, o asvêrli drept în capul înfuriateî Dómne.

Chiajna căđu rîsturnată pe spate ș'atunci îndată, cu ochiî sîngerati, cu fâlcile căscate, încercă să

Jac = jaf. — *Ortoman* = vrednic, vitéz. — *Armidén* = sîrbătórea de la 1 Maîu. — *Poclon* = plocon. — *Litfă* = soîu nemernic de ómenî. — *Sudalmă* = cêrtă, ocărîre.

se ridice în cote, să se sprijine pe palme, să rostască un cuvânt; dar abia putu să iese din gîtleju-î năbușit, vorbele: — «Domni! feciorii «mei!...» ș'o înneacă sângele ce curgea șiróie din tot capu-î găurit de ținte. Trupu-î se svîrcoli cu scrișniri de dinți, săltă încă de câte-va ori, se rostogoli cu creștetul în țărînă, se sgârci și se întinse în câte-va încordături dureroase, ș'apoî cădu înțepenit într'o baltă de sânge.

În vremea acésta Moldovenii și Kazacii deteră jaf taberii românesce; fugeau Muntenii care încotro putea. Alexandru Vodă nimeri să scape la Cetatea de Floci; Pétru se opri din fugă la Brăila. Ión Vodă intră în țera Românescă și făcu Domn pe un Vintilă; dar peste câte-va luni, sórta se schimbă. Ión Vodă muri robit la Turci; Alexandru își dobîndi iarășî tronul și Pétru Șchiopul domni la Moldova, lăudat și iubit de tótă obștea.

Bucuresc, 1860.

In edițiunea școlară a *Autorilor Români*

vor apare succesiv :

Alexandri Vas., Despot-Vodă.

— Dumbrava roșie.

— Poesii populare.

— Poesii eroice.

— Pasteluri (poesii).

Alexandrescu Gr., Poesii și Fabule.

Bălcescu N., Din Istoria Românilor sub
Mihailu Vodă viteazul.

Biblia din 1698. Extracte.

Bolintinean. — Dum., Legende istorice.

Cantemir, Eronicele Românilor.

Corezi, Bălțirea.

Costin Miron, Cronice din

Denică și Zăvă, Fabule din

Dosofteiu, Viețile Sfinților.

Ivireanu Antim, Didacții trimise în Mi-
tropolia din Bucures.

Milescu Spătaru, Cronica 10 surt a Ro-
mânilor.

Neculcea Ioan, Letop. Țării Moldovei.

Negruzzi Const., Lăpușne și, Scrisori, etc.

Odobescu Alex., Doamna Chiajna.

Poesii Popolare, estrase din dif. culegeri.

Ureche Grig., Domniile țării Moldovei.

Vasilescu, Cazani.